

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ION POP: „CONVORBIRI LITERARE» LA CEAS ANIVERSAR”

„Momentul festiv abia consumat este și al actualelor *Convorbiri literare*, care se străduiesc, de aproape o jumătate de secol, să continue marea tradiție a venerabilei publicații de odinioară, susținând și participarea scriitorilor basarabeni de azi, ca prezențe firești în paginile sale, ca și în întreg spațiul creator românesc. Să însoțim și această sărbătoare cu un gând de prețuire și încurajare.” (P. 5)

RĂZVAN VONCU: „CULTURĂ «CRITICĂ» ȘI CULTURĂ «CREATOARE»”

„Marea masă a cititorilor nu receptează, de fapt, această cultură «critică». Nici măcar marea masă a publicului specializat (...). Nemaigăsind literatura pe care o aștepta, sau, în literatură, ceea ce aștepta – creație, ficțiune, frumos estetic –, cititorul se refugiază în altceva. De aici și alienarea literaturii și surghiunirea ei la marginea societății de consum. De ce să ne mai plângem, atunci, de succesul telenovelelor, când un roman premiat de Uniunea Scriitorilor apare în 130 de exemplare?” (P. 6)

EUGEN LUNGU: „IN SFUMATO”

Două tablete despre poeții Rainer Maria Rilke, A.E. Baconsky și „ceasul lor rău”. (P. 10)

Eveniment

În imagine: participanți la Ediția a V-a a Festivalului (Cetatea Sorecii, 2015)

Ajuns la a VII-a ediție, Festivalul Internațional „Primăvara Europeană a Poeților” găzduiește, în acest an, scriitori din opt țări europene: Jan H. Mysjkin (Belgia), Antanas A. Joninas (Lituania), Volodimir Danilenko (Ucraina), Petr Borkovec (Cehia), Michaël

Vandebril (Belgia), Florina Zaharia (România), Efe Duyan (Turcia), Victor Munteanu (România), Mihailo Kamenjuk (Ucraina), Coman Șova (România), Vladimir Sarișvili (Georgia), Doina Ioanid (România), Denisa Duran (România), Dumitru

Brăneanu (România), Müesser Yeniyay (Turcia), Salim Babullaoglu (Azerbaidjan) și Nichita Danilov (România). În numărul de față al „Revistei literare”, puteți citi un grupaj din versurile poezilor invitați la Festival.

ESEU & POEZII DE NICHITA DANILOV

„ÎN CHILIA AUTORULUI” (ESEU); „ORĂ”, „ALT SECOL”, „DOAR AURA”, „PEISAJ NOCTURN” (POEME)

„Stau culcat în mijlocul lanului de grâu,
cu o carte deschisă pe piept.
Fiecare spic e o lumânare aprinsă de vânt.
Îmi privesc tăcut mâinile
și mă întreb: Am fost, mai sunt?”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4 – P. 4
TEO CHIRIAC: „MAGISTER DIXIT!”

REFLEXE - P. 7
ANA BLANDIANA: „PRIETENIE ȘI POSTERITATE”

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE – P. 8
MIRCEA V. CIOBANU: „CĂDEREA ÎN «REALITATE» A CRITICULUI”

ROZA VÂNTURILOR – P. 20
LEO BUTNARU: „JURNAL DE ITALIA” (XVIII)

VOX CLAMANTIS – P. 23
GRIGORE CHIPER: „LINGUA FRANCA”

CUPRINS

EDITORI:
**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 3 | NUMĂRUL 4 (18) | APRILIE | 2017

05 „CONVORBIRI LITERARE” –
150 DE ANI DE LA FONDARE

03 „CHIȘINĂUL ȘI
LOCUITORII LUI”

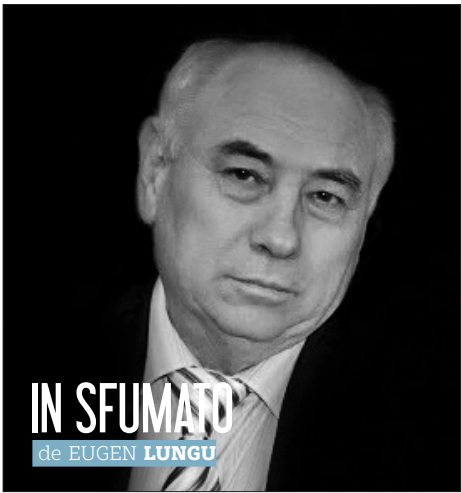
04 „MAGISTER DIXIT!”

04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4
„MAGISTER DIXIT!”
DE TEO CHIRIAC

05 MIRADOR
„CONVORBIRI LITERARE”
LA CEAS ANIVERSAR”
DE ION POP

06 BASARABIA
LITERARĂ
„CULTURĂ „CRITICĂ”
ȘI CULTURĂ «CREATOARE»”
DE RĂZVAN VONCU

07 REFLEXE
„PRIETENIE ȘI POSTERITATE”
DE ANA BLANDIANA

10 „TRANDAFIRUL EPITAF”
„A.E. BACONSKY – DESTINUL
CA DIVERSIUNE”

08 CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE
„CĂDERILE ÎN «REALITATE»
ALE CRITICULUI”
DE MIRCEA V. CIOBANU

12 PRIMĂVARA
EUROPEANĂ
A POETILOR
JAN H. MYSJKIN, ANTANAS
A. JONINAS, VOLODIMIR
DANILENKO, PETR BORKOVEC,
MICHAËL VANDEBRIL, FLORINA
ZAHARIA, EFE DUYAN,
VICTOR MUNTEANU, MIHAÏLO
KAMENIUK, COMAN ȘOVA,
VLADIMIR SARIȘVILI, DOINA
IOANID, DENISA DURAN,
DUMITRU BRĂNEANU, MÜESSER
YENIAY, SALIM BABULLAOGLU

20 ROZA VÂNTURILOR
„JURNAL DE ITALIA” (XVIII)
DE LEO BUTNARU

22 VIAȚA LITERARĂ
„ANIVERSAREA UNIRII BASARABIEI
CU ROMÂNIA LA USM”
DE GRIGORE CHIPER

22 POEZIE
„APROAPE TOMNATICĂ”
DE BORIS SCHIȚCO

23 VOX CLAMANTIS
„LINGUA FRANCA”
DE GRIGORE CHIPER

24 ESEU
„ÎN CHILIA AUTORULUI”
DE NICHITA DANILOV

Revista Literară

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

 MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI
Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.

 **INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN**
Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau Mac OS.

EDITORIAL

de ADRIAN CIUBOTARU

ALECU
RUSSO
DESPRE
LETARGII,
DISPREȚ ȘI
IGNORANȚĂ

„Locuitorul Iașilor este — cel puțin așa crede el — adânc blazat față de toate, fără a cunoaște ce-l înconjoară și fără a se cunoaște pe el însuși: boala plictisului îl chinuiește! Și care să fie pricinile? Eu le găsesc: întâi, în viața turcească, viață de nelucrare, de lene, în care inteligența veșnic doarme, viață care nu știe să-și ascuțească prin activitate și muncă plăcerile și zilele ei uniforme. Noi nu trăim: noi vegetăm într-o înțepeneală letargică, între slujbe ușoare și venituri îndesulătoare, pentru a ne ține același fatal dulce far niente; al doilea, în dezastruosul ridicol de a disprețui tot ceea ce miroase a moldovenesc, ceea ce îndeamnă să ne jertfim plăcerea pentru amorul propriu de a arăta că totu-i rău; al treilea, în ignoranța societății noastre care oprește energic orice mișcare involuntară a gândirii, a mașinii. Pornind de aici, vedem că ignoranța e o lepră rușinoasă, care pătează toate treptele sociale ale țării și, amestecată cu nesățioasa iubire de argint, devine o plagă de nevindecat. Această ignoranță adâncă, răspândită, obștească, întovărașită de toate prejudecățile rutinei, de vorbăriile fără rost, de pedantismul ridicol, înăbușă glasul celor câțiva oameni, puțini, și a celor câțiva tineri, care au agonisit în străinătate bogății intelectuale. (...) Nu este nicio viață în Iași. Ideile nouă, primite fără voie, introduse ca prin surprindere, și urma, încă puternică, a obiceiurilor vechi, alcătuiesc un haos nedeslușit, în care totu-i incurcat. (...) În niciun oraș din lume nu s-ar putea aplica mai bine vorba: a căuta să-ți omori vremea. Cei dintâi tineri veniți din Franța și Germania au pus în mișcare societatea noastră și au căutat să răspândească o primă și slabă scânteie de lumină. Dar o societate pe care au consacrat-o veacurile nu se preface așa de repede. Boierii cei bătrâni, lume aparte, țin la obieceiurile vechi (...). Boierii mai dincoace s-au deșteptat înaintea reorganizației sub influența vechii stări de lucruri, și mai țin la trecut, deși mai slab; iar noi, fii ai unei epoci de civilizație, care ne-am încălzit la focarele Europei, nu ne-am eliberat încă de prejudecățile noastre de rang, de drepturi, de interese, de mică vanitate, uitate în străinătate, pe care însă cu plăcere le găsim la întoarcere; noi mai găsim încă farmec în vechile abuzuri care lovesc și-n justiție și-n judecată (...). Și toți câți suntem, parizieni pretențioși, republicani, șvițereni, cumplii studenți de la Heidelberg și Stuttgart, toți suntem mari reformatori cu gura, până ce vor veni și faptele să răspundă.”

(Alec Russo, *Iașii și locuitorii lui în 1840*)

CHISINĂUL ȘI LĂCUITORII LUI

PRIN TEXTUL DE MAI JOS, REDACȚIA „REVISTEI LITERARE” DOREȘTE SĂ INAUGUREZE, ÎN PAGINILE SALE, O DEZBATERE DESPRE CHIȘINĂUL CULTURAL ȘI POLITIC, DESPRE DESTINUL PREZENT ȘI VIITOR AL ORAȘULUI ȘI AL CELOR CARE ÎL POPULEAZĂ. SUNT INVITAȚI SĂ PARTICIPE SCRITORI ȘI OAMENI DE CULTURĂ, POLITICIENI ȘI JURNALIȘTI.

Pentru a defini modernitatea sau „proiectul modern”, afirmă Pierre Manent, “trebuie să o înțelegem pornind de la această primă punere totală în practică a acțiunii umane care a fost cetatea” (*Metamorfozele cetății*). Pentru filozoful francez, “cetatea e locul în care oamenii descoperă că pot să se cârmuiască pe ei înșiși și unde învață s-o facă”. Polisul grec ar fi, astfel, primul proiect politic din istorie, dacă prin politică înțelegem punerea în practică și în ordine a acțiunii umane. Mai exact, un proiect al civilizației occidentale, întrucât Occidentul e singura civilizație din lume care nu a ignorat mișcarea istorică, mișcarea “ce nu ajunge nicicând la capăt”.

Conceptul de modernitate va traduce, cu timpul, ideea de mișcare continuă, fără repaus a istoriei și tot ce presupune aceasta (schimbare, înnoire, căutare etc.). Mai mult, va deveni conștiința mișcării: când spunem “modernitate”, avem în vedere tocmai această ieșire din imobilitatea anistorică, din atemporalitatea caracteristică civilizațiilor ce nu cunosc acțiunea politică.

Așadar, după Pierre Manent, “mișcarea occidentală” însăși începe cu mișcarea cetății grecești, cetatea în sine fiind “punerea în formă a vieții umane care a făcut să apară binele comun” și “guvernarea binelui comun”. Polisul nu este un oraș, deși unii confundă termenii, fiind o formă de asociere și nu de așezare umană. Totuși, este firesc să asociem orașul antic cu polisul, întrucât polisul rareori a depășit, juridic și administrativ, limitele urbei. Iar atunci când le-a depășit, a devenit imperiu. Statul modern, deși mult mai cuprinzător decât polisul antic, și-a restrâns, de asemenea, acțiunea politică la marile arii urbane, urbanizarea reflectând “politizarea” progresivă a societății occidentale. În așa fel, cele mai avansate state occidentale sunt, în prezent, și cele mai urbanizate, orașul devenind expresia modernității, chintesența acesteia. Occidentul nu trebuie căutat în satele din Toscana, ci în Venetia, Londra și Paris.

Societățile care au pornit pe calea modernizării au evoluat după aceeași schemă. Creșterea rapidă a orașelor, urbanizarea modului de viață sunt, pretutindeni, semnele modernității. Citadinizarea nu s-a produs

însă peste tot ca în Occident. Pe liniile de confluență ale civilizațiilor, procesul s-a desfășurat diferit. Multe și importante localități urbane au căpătat un aspect “occidental”, dar sunt populate în continuare de societăți a-politice (China, petrocrațiile din Golf ș.a.). Altele s-au urbanizat, dar și politizat doar pe jumătate: este scenariul după care s-a dezvoltat spațiul citadin din Balcani, Magreb și Orientul Apropiat.

În aceste regiuni, tradițiile orientale coexistă, mai mult sau mai puțin pașnic, cu cele occidentale. Așa a fost în momentul “ciocnirii” civilizațiilor, așa stau lucrurile și azi. În 1840, Alecu Russo asista la tranziția Iașilor de la târgul medieval și obștea fanariotă la orașul modern și societatea politică. În *Iașii și locuitorii săi de la 1840*, text memorabil nu numai prin observațiile lucide și pline de bun-simț ale autorului, sunt surpinse contrastele specifice oricărui passage de la vechi la nou, dar mai ales particularitățile “moldovenești” ale tranziției. Astfel, se constată că “Iașii este un monstruos amestec de clădiri masive ori elegante, de palate și de magherniți împrejmuite de ogrăzi nemăsurate; pe ulițele lui furnică lucruri de la țară, lux îmbelșugat, echipaje repezi, livrele, toalete pariziene ori vieneze, zdrențe franco-moldave, fizionomii vesele, aspre, originale, felurit îmbrăcate, ca pentru un bal mascat. Populația lui de 60 000 de suflete e tot așa de felurită ca și costumele, și un observator de moravuri, stând la fereastră o jumătate de ceas, ar avea de observat destul ca să poată face cunoștință cu zece popoare și să călătorească totodată în Franța, în Germania și în Orient.” Capitala Principatului Moldovei este, prin urmare, un aliaj din mai multe elemente eterogene, “figuri heteroclite”: ovrei cu anteriorul negru și “cei doi zulufi indispensabili”, armeni, odrasle ale “leneșului Orient”, lipoveni sectari, nemți “liniștiți și meșteri” și, în sfârșit, “copiii faraonilor”, “enigmaticii egipteni”, care îi „dau gata” pe tinerii fruntași ai literaturii naționale. Peste toți și toate plutește însă, “înconjurată de toate prestigiile aristocrației de naștere, de bogăție, de demnități, de slujbe”, boierimea locală, “rasă cu deosebire amfibie, care își petrece jumătate de vreme în droșcă și cealaltă parte alene pe un divan moale”. La

temelie rămâne, desigur, daco-romanul de rând ce disprețuiește “odihna orașului și belșugul prăvăliei” – un adevărat “copil al lui Cincinnatus”, căruia îi trebuiesc “stuhul satului, îi trebuiesc boi, vaci, oi, turme mugitoare și plugul hrănitor”.

Chișinăul de azi este marcat și el de o tranziție întru câtva similară. Mobilul și direcția sunt cam aceleași: politizarea societății și modernizarea spațiului de acțiune civil. Marea diferență este că urbea principală a Republicii Moldova are de efectuat o trecere nu atât de la Orientul turcesc la Occidentul franțuzesc, cât de la o “uniune” la alta: de la cea sovietică la cea europeană. Regimul sovietic a de-politizat comunitățile urbane ale fostului imperiu țarist, abia înfiripate, substituind preocuparea pentru treburile curente ale cetății cu ideologia și lupta pentru izbânda acesteia. Prăbușirea URSS a readus popoarele eliberate în starea în care se aflau acestea în momentul în care bolșevicii își începeau sinistrala lor lucrare: după 1991, statele nou-create au trebuit să-și clădească o identitate. Unele și-au regăsit identitatea politică. Altele sunt pe cale să și-o (re)inventeze. Dar există și țări postsovietice fără polis, cu orașe improvizate (mai curând, târguri arhaice cu arhitectură occidentală) ce găzduiesc instituții ale administrației publice și alte accesorii ale urbei moderne fără a fi, în esență, niște spații urbane. Republica Moldova se înscrie în această, din urmă, categorie: felul în care arată și se “mișcă” Chișinăul ca polis, mai curând înapoi decât înainte, agregându-se pentru o clipă pentru a se descompune imediat, este o dovadă vizibilă a regresului nostru în arhitate în ciuda aparentei modernizări.

Alec Russo, spirit educat și om subțire, regreta că, “schimbându-și straiul”, capitala Moldovei arăta mai rău decât pe vremea când își păstra unitatea stilistică “orientală”. “Pe jumătate în haine europenești, [pe] jumătate cu șalvari roșii”, Iașii lui Russo erau totuși un polis incipient, o cetate urâtă, dar o cetate, drept dovadă – evenimentele de la 1848 și 1859. Din nefericire, despre Chișinău se poate spune, deocamdată, doar că este urât.

© N. RĂILEANU

MAGISTER DIXIT!

DE TEO CHIRIAC

Trandafirul e una dintre florile lui preferate. Îl admiră nu atât pentru calitățile superioare altor flori (după el, absolut toate florile sunt admirabile!), cât pentru spinii ascuțiți cu care își apără frumusețea, distincția, luciditatea. Legende spun că la început a fost trandafirul alb, un simbol al libertății și al curățeniei spiritului, iar fără spinii lui n-ar fi existat trandafirul roșu, ale cărui petale au fost stropite cu purpura sângelui uman.

În plus, pentru un om de creație, trandafirul poate servi drept exemplu de lucrare a naturii divine. Să poți exprima prin cuvinte sau trăsături de penel ceea ce transmite floarea de trandafir prin formă și culoare, prin finețea și delicatețea parfumului său – iată o performanță de valoare, iată un nivel de măiestrie râvnit de orice creator!

Ori de câte ori se ivește ocazia, celor dragi le aduce în dar un trandafir. Unul singur. Dăruit în buchet sau cu brațul, trandafirul își pierde unicitatea, magia, puterea de fascinare. Își pierde superbul parfum – această ironie a lucidității sale.

Acum mai bine de un an, când își lansa ultima lucrare, simțea că participă la un divorț public. Atunci se despărțea de rodul muncii sale de-o viață, precum Miron din poveste s-a despărțit de Frumoasa fără corp: „Trist, retras, rănit de moarte...”. Atunci, sub privirile curioase, ironice, impasibile ale publicului, partea lui nonfizică i s-a desprins de partea lui fizică; sufletul i s-a rupt de corp; suflul, răsuflarea – de suflet. După aceea, produsul (in)fini al creației lui – Inefabilul ticsit între două coperte purtând un cod comercial (nu și unul pentru cititor!) – a fost livrat pe piața internă, devenind un bun de larg consum. Un bun al tuturor și al nimănui.

(Târgul a dăruit trei zile: Atenție! încă o lucrare depusă la locul de veci în subsolurile Bibliotecii Naționale, încă o Frumoasă fără corp expusă în vitrina Salonului de frumusețe! Desprinzându-se de multime, încetinindu-și pașii, rareori coboară vreun studios în arhivele prăfuite pentru a răsfoi noua lucrare, în timp ce, în fața Frumoasei fără corp, zilnic roiesc insolenții și impotenții, pudibonzii și vagabonzii. Separat sau în grup, toți o admiră, o posedă, o penetrează cu privirea, spiritul frumuseții ei nepământeste transformându-l în corp al frumuseții ofertante, speculative, în corp surogat... „Cu cât mai mari sunt ispitele, cu atât mai mari virtuțile!”, își tot dă cu părerea un gură-cască. Nimeni însă nu-l ia în seamă.)

Retras în mica odaie de la etaj (laboratorul său de creație atemporal și aspațial), măcinat de mari sechele emoționale, el iar se trezește față-n față cu o adunătură de cuvinte golite de sens, cu o dezordine spirituală cumplită. Îmbătrânit, însingurat, uitat de lume și Dumnezeu, el știe că poate supraviețui doar muncind din răspuțuri, ca ocnașii. De aceea: frânge, rupe, taie în imaterialitatea cuvintelor, de parcă ar avea în față un bloc de granit sau o grămadă de carne și oase. E hotărât să ajungă la originea cuvintelor, în forul lor intim, sacral. Speră să mai fi rămas acolo ceva însemnat: o idee, un gând, o metaforă. În corpul cuvintelor va turna tot ce are în el mai de preț – puternicul duh al blândeții, apoi le va insufla o nouă mișcare și o nouă direcție.

„Dumnezeule, atât de multă materie și atât de puțină grație divină!”, strigă el din când în când, scriind sintagme. Iată câteva dintre ele. Prima: „Frumoasa fără corp mă așteaptă în dormitor/ Frumoasa fără corp mă așteaptă de-o veșnicie/ întinsă pe canapea spune că moare de dor/ spune că inima ei îmi aparține doar mie”. A doua sintagmă: „Pe comoda cu oglindă – în vaza de cristal/ stă trandafirul curat adus de un înger în dar/ O! Lumina-i sălbatică de trandafir regal/ lucește precum scumpa aurărie din altar”. E de menționat un detaliu: după fiecare sintagmă, autorul chiar se uită pe furiș în dormitor pentru a observa ce se întâmplă acolo și a extrage alte imagini. Spre exemplu: „Prin ușa-ntredeschisă a dormitorului văd/ cum prin vaza cristalină subțire și pală/ ghimpii trandafirului transpar se străvăd/ precum dinții veninoși de cobră regală.” După această sintagmă, în care nu face decât să descrie o nouă imagine și să compare ceva cu altceva, el citește ceea ce a scris mai sus și cade pe gânduri. Se întreabă dacă ar putea crea o metaforă caracterul discursiv al sintagmelor și gradul mai mare sau mai mic de comparație dintre ființe, lucruri și fenomene. Sau, doar deosebiri, diferențele, contrastele izbitoare dintre acestea sunt apte să tulbure simțurile, să producă emoții, reflecții, stări inedite... Astfel, descriind asemănările între ghimpii trandafirului și dinții cobrei (semnificativă pare a fi doar aceasta: și unii, și ceilalți au câte o deschidere la vârf), el descoperă brusc o diferență care poate schimba perspectiva: cobra, apărându-se, prin deschiderea de la vârful dinților își injectează otrava în țesutul încolțit, pentru a-l îndepărta, paraliza sau mortifica; în timp ce trandafirul, prin deschiderea de la vârful ghimpilor

săi, ia sânge din țesutul înțepat pentru a-l trezi din indiferență, pentru a-l face să se minuneze; într-un cuvânt, pentru a-l readuce la viață.

Reflectând asupra acestei diferențe, unice, dintre ghimpii trandafirului și dinții cobrei regale, autorul își dă în continuare frâu liber gândirii asociative, apelând și la memoria vizuală: „Pe stofa canapelei de un alb imaculat/ umbrele lor se alungesc spre inima străvezie –/ o mângâie cu degete subțiri de bărbat/ și inima Frumoasei fără corp pare că învie”. Urmează una dintre sintagmele-cheie, în care e sugerată ideea de dor a Frumoasei fără corp, renunțarea la frumusețea cea veșnică, nepieritoare și acceptarea frumuseții așa-zise încorporate, a frumuseții vremelnice, pământeste (în realitate, acesta fiind sacrificiul suprem făcut de ea în numele iubirii față de el, autorul acestei povești!): „Și inima Frumoasei fără corp începe a bate/ și sângele ei azuriu țâșnește se revărsă și curge.../ Frumoasa fără corp suspină: „Oh, Demiurge/ lasă-mi inima să iubească până la moarte!”

Firește, până când inima zămislițoare a Frumoasei fără corp va da naștere metaforei așteptate de autor, va trebui să treacă ceva timp. Vor urma perioade îndelung răbdătoare, de trăiri și retrairi la nivel corporal, mintal și sufletesc, de eforturi senzoriale și imaginative istovitoare. Perioade ce se vor încheia, bineînțeles, odată cu scrierea

de către autor a celei din urmă sintagme. Astfel: „Cum stă ghemuită asemeni unui copil nenăscut/ în inimă-i răsare floarea trandafirului-catedrală/ construit din arce bolți și cupole – ca la-nceput/ când lumea era o sticlură cu aromă primordială// Când din sticlura deschisă-n taină inspirau poezia/ Veronica Sophie Charlotte Laura Beatrice Maria...”

Acum, odată pus punctul final, el recunoaște că, scriind la această poveste (ultima, cu siguranță!), îl teroriza mereu gândul că firul logic i se poate rupe în orice clipă. E vorba de acel fir care urca din tenebrele subconștientului său și trecea prin razele de lumină ale corpului ceresc, ce se revărsau (poate se mai revărsă și acum!) pe canapeaua din dormitor, de firul de bățatură care trecea prin urzeala însușirilor (ne)asemănătoare ale personajelor din poveste. Totodată, nu-l părăsea senzația că și-a întins el însuși o cursă: tot felul de rime îi „împodobeau” extremitățile sintagmelor, precum cătușele de la mâinile și picioarele condamnatului. (În prezent, a „comite” scrieri cu rimă este mai mult decât un fapt reprobabil, este o crimă!)

Oricum, rimată sau nu, această viață e o poveste. O poveste cu final fericit într-o altă viață. Iar a scrie povești dintr-o adunătură de cuvinte este greu. Dar nu imposibil. Totul e să începi să crezi. Să crezi în puterea și frumusețea cuvântului. A cuvântului, pe care să-l poți dăruia celor dragi ca pe o floare de trandafir.

...Acoperită de urzeli extrafine din raze și purpură, Frumoasa fără corp stă culcată pe canapea și visează. Uneori, prin visele ei luminoase rătăcește autorul ei preferat. Este un orb. A fost orbit de frumusețea propriei sale creații. Alteori, înainte de somn, ea îi citește versuri de Jorge Luis Borges: „Trandafirul,/ nepieritorul trandafir pe care nu-l cânt,/ greu de miresme,/ trandafirul din grădina neagră în puterea nopții,/ cel din orice grădină și orice înserare,/ trandafirul ce renaște din ușoara/ cenușă prin arta alchimiei,/ trandafirul persanilor și al lui Ariosto,/ cel întotdeauna singur,/ întotdeauna trandafirul trandafirilor,/ tănără floare platonice,/ arzătorul și albul trandafir pe care nu-l cânt,/ trandafirul de neatins.”

Magister dixit!

AI NOȘTRI TINERI...

POÉSIE/PREMIÈRE NR. 66 DIN 2016

Revista franceză **Poésie/première** inserează în nr. 66 din 2016 un desant de poeți din Republica Moldova: Arcadie Suceveanu, Teo Chiriac, Eugenia Bulat, Vasile Gârnet, Nicolae Popa, Grigore Chipere, Nicolae Spătaru, Irina Nechit, Emilian Galaicu-Păun, Diana Iepure, Maria Pilchin, Anatol Grosu, Ana Donțu, Victor Țvetov, Aura Maru, Ion Buzu. Grupajul este precedat de o prefață a Luciei Țurcanu. Traducerile aparțin lui Jan H. Mysjkin și Doinei Ioanid. Versurile au fost găzduite prin susținerea poetului Philippe Biget, membru al Comitetului de Redacție al revistei.

MIRADOR

„CONVORBIRI LITERARE” LA CEAS ANIVERSAR

DE ION POP

Revista *Convorbiri literare* și-a sărbătorit luna trecută trei jumătăți de secol de la apariție. Toată lumea intelectuală românească știe că a fost unul dintre spațiile de creație și reflecție cele mai elevate, deschis unor vaste și diversificate preocupări, deopotrivă de ordinul scrisului literar, al istoriei, filosofiei și științelor, într-o epocă de pionierat, eroică, a culturii noastre. Societatea „Junimea”, cu protagoniști ca Titu Maiorescu, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, exista deja de trei ani când acesta din urmă a propus, sugerându-i și titlul, apariția unei publicații menite să acopere întreg teritoriul spiritual românesc, ce avea să reziste în timp până în 1944, anul tuturor răsturnărilor din România, pentru a fi reluată abia în decembrie 1971, sub noi auspicii. Câteva dintre meritele mari ale revistei s-au imprimat de multă vreme în conștiința națională și cel mai de seamă rămâne, desigur, al încurajării și publicării sistematice a unor scriitori ce aveau să fie curând considerați printre „marii clasici” ai noștri, de la Eminescu, Slavici, la Caragiale și Creangă, a unor istorici ca A. D. Xenopol, filosofi, precum Vasile Conta și Rădulescu-Motru, ilustrând și interesul pentru geografie (Simion Mehedinți chiar a condus revista mai mulți ani), pentru istoria artelor, prin

Al. Tzigara-Samurcaș, aflat și el o vreme în fruntea redacției covorbiriste.... Alte ramuri ale creației românești au găsit aici locuri de afirmare, cu ponderi diferite de la epocă la epocă, cu perioade de luminozitate uneori mai redusă, însă vegheate mereu de un spirit constructiv, angajat în serviciul națiunii. Calificativul din titlu atașează, desigur, revista ieșeană îndeosebi de lumea Literelor, populată de nume mari precum cele amintite și de instaurarea, prin Titu Maiorescu, a spiritului critic exigent, imprimat de atunci încoace întregii noastre culturi. A sa „direcție nouă” a rămas exemplară pentru decizia cu care a afirmat primatul esteticului în evaluarea operei literare, contra valurilor de veleitari ce invadase spațiul creator în curs de consolidare. A reacționat ferm, cum se știe, contra „beției de cuvinte”, are uriașe merite în domeniul reformării limbii române, al ortografiei, contra latinismului artificios. A avut și curajul să spună „în lături!” unui critic literar fără chemare și unui poet mediocru, și nu numai lor. A avut și intuiția geniului eminescian sub semnul căruia a pus literatura română a secolului douăzeci, a susținut curajos valoarea comediiilor lui Caragiale... Maiorescu n-a excelat, desigur, cum observă, de pildă, G. Călinescu, în analiza textului literar, și-a manifestat

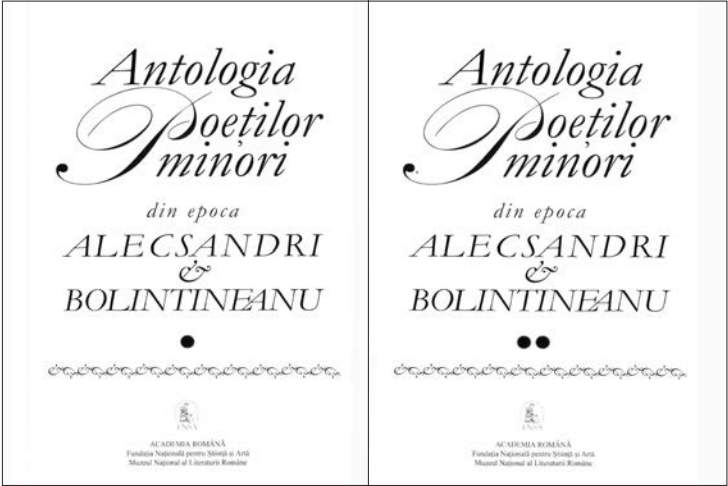
spiritul critic în limitele conceptuale ale epocii, dar a avut acea sigură intuiție a valorii, iar harul de polemist l-a slujit magistral în respingerea „mediocrităților” ce asediau lumea literară. Cred și eu, împreună cu toată lumea, că prestigioasa publicație, apreciată superlativ de E. Lovinescu, a putut fi calificată drept cea mai însemnată publicație culturală românească, mai ales datorită consecvenței cu care a apărut, prin Maiorescu, dar nu numai prin el, dimensiunea estetică a literaturii și amintitul spirit critic. Sunt, de altfel, și „temele” asupra cărora e de meditat și astăzi, când mulțimea celor nechemați năvălește din nou spațiul literar și se cedează prea adesea conjuncturalului, sub alte soiuri de presiuni, desigur, însă nu mai puțin păgubitoare. Într-un fel de criză se află și „esteticul”, pus la îndoială și contestat chiar de spirite mai luminate din noile generații de cititori specializați, interesați mai degrabă de contexte socio-culturale, de problematice sectare, marginalizând problema valorilor specifice literaturii, militând pentru o „autenticitate” care ar fi asigurată doar de notația imediatului, a derizoriului, a reacțiilor și impulsurilor crezute mai „adevărate” decât „restul” literatură, desigur „elitist”... Zisa „corectitudine politică” are și în acest domeniu corespon-

dentul ei, criteriile de evaluare, „democratic” juste, nu sunt totuși cele în stare să decidă și cu privire la expresivitatea efectivă și la rezistența în timp a cutărui text literar. Dacă vremea „poemului înalt a trecut”, cum spunea o regretată poetă optzecistă, și dacă literatura în ansamblul ei a fost în mod justificat chemată să coboare în stradă, renunțând la ambițiile puriste de până mai ieri, nu înseamnă că se poate acorda drept de cetate producțiilor mediocre, doar pentru că sunt mai aproape de viața imediată, ne-mediată estetic. Un „În lături!” ar mai fi de rostit încă și încă o dată... Momentul festiv abia consumat este și al actualelor „Convorbiri literare”, care se străduiesc, de aproape o jumătate de secol, să continue marea tradiție a venerabilei publicații de odinioară, susținând și participarea scriitorilor basarabeni de azi, ca prezențe firești în paginile sale, ca și în întreg spațiul creator românesc. Să însoțim și această sărbătoare cu un gând de prețuire și încurajare. Căci mai este încă mult de luptat pentru ca „direcțiile” cu adevărat noi și valabile ale scrisului românesc de pretutindeni să fie indicate de busole cât mai sigure, în lumea aflată astăzi într-o spectaculoasă metamorfoză, dar și într-o mișcare adesea browniană, căutând cu dificultate o ordine înnoită.

SEMNAL

ANTOLOGIA POETILOR MINORI DIN EPOCA ALECSANDRI & BOLINTINEANU

ANTOLOGIE, COMENTarii CRITICE, ADNOTĂRI ȘI REFERINȚE CRITICE DE EUGEN LUNGU. PREFATĂ DE EUGEN SIMION. BUCUREȘTI, ACADEMIA ROMÂNĂ, MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE, EDITURA FUNDĂȚIEI NAȚIONALE PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ, 2017 ÎN DOUĂ VOLUME, 396+364 PAGINI.

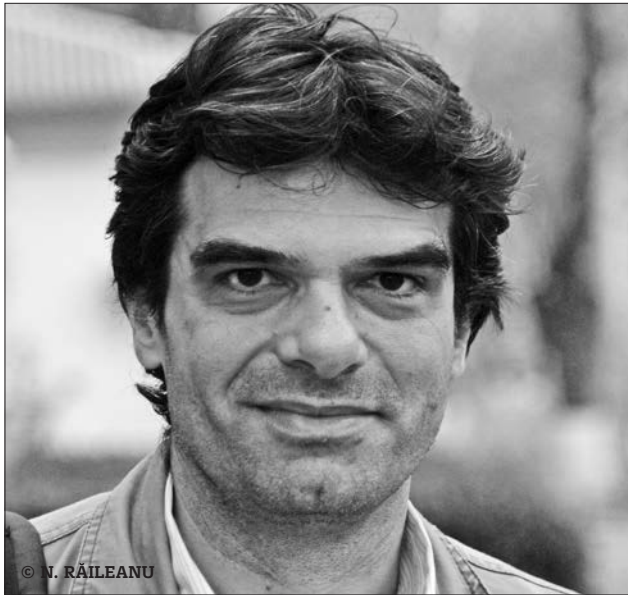

„Criticul literar basarabean Eugen Lungu a pregătit, la sugestia mea, o antologie a poezilor minori din epoca Alecsandri-Bolintineanu, după ce tot el a publicat cu câțiva ani în urmă o foarte utilă antologie a poezilor din vremea Junimii. Ideea mi-a venit, mai demult, pe când pregăteam o ediție nouă (a IV-a sau a V-a, nu mai știu bine) din *Dimineța poezilor*. Recitind-o, mi-am dat seama atunci că-i lipsește ceva, și anume un capitol care să reconstituie formele complete ale imaginarului liric la 1850, manifestat nu numai în opera poezilor reprezentativi ai timpului [...], dar și în scrierile din zona marginală a literaturii.”

Eugen SIMION

„Cei care au răsfoit cartea Poeți de pe vremea lui Eminescu vor face imediat acolada logică dintre antologia de atunci și cea de azi, cu un titlu în oglindă: Poeți minori din „epoca Alecsandri-Bolintineanu”. Sunt cărți gemene, cuprinzând împreună un secol de literatură, ce e drept, o literatură de raftul doi, apărute în ordine inversă față de cum s-au impus din punct de vedere cronologic. [...] Nu fac parte din cercul academic de la Chișinău, care îl înconjoară, de regulă (pe E. Simion – n.red.), așa că propunerea distinsului om de cultură de a ne întâlni m-a luat prin surprindere. În timpul scurtei noastre întrevederi, mi-a sugerat să fac o antologie similară Poeților... care să cuprindă însă perioada Alecsandri...”

Eugen LUNGU

BASARABIA LITERARĂ

CULTURĂ „CRITICĂ”
ȘI CULTURĂ
„CREATOARE”
de RĂZVAN VONCU

În mod normal, o discuție antinomică despre cele două modalități nici n-ar trebui purtată.

Ele sunt, în același timp, complementare și interdependente, iar granița dintre ele, încă din zorii modernității, este tot mai greu de trasat.

Totuși, dacă admitem că aceste două modalități există, oricât de difuze și de „contaminate” reciproc, trebuie să admitem și că evoluția contextelor istorice ale culturii poate face ca una sau cealaltă să prevaleze. Or, cum astăzi se vorbește tot mai mult de o criză a culturii, nu ar fi firesc să punem sub semnul întrebării tocmai modul de relaționare a culturii „critice” cu cea propriu-zis „creatoare”?

Într-un eseu, pe cât de vechi, pe atât de celebru, Roland Barthes sesiza atât metisajul discursului scriitoricesc cu cel gazetăresc, cât și preeminența acestui limbaj bastard asupra a ceea ce a mai rămas din limbajul artistic. *Scrietorul* a înlocuit, în spațiul public, *scriitorul*; *textul* despre un alt text a înlocuit *textul* pur și simplu. În locul binomurilor scriitor – jurnalist sau scriitor – om de știință, a apărut figura dominantă (chiar, pe alocuri, adaug eu, *represivă*) a *intelectualului*.

Dar nu este și intelectualul un creator?

Firește că, în sens larg, este. Intelectualul se mișcă în spațiul valorilor și participă la crearea de valori, fie și în mod indirect. Nimeni nu îi contestă, la modul serios, acest atribut, care derivă din însuși mediul său de manifestare.

Diferența, însă, față de scriitor, de artist în general, este caracterul perisabil al creației intelectualului. Discursul său, metisaj de tranzitivitate și intranzitivitate, este suspendat între tendința de a atinge claritatea specifică limbajului gazetăresc și cea, contrară, către opacitatea plină de sensuri a limbajului literaturii.

Tendința nu înseamnă, însă, și realizare. Mai cu seamă limita artei îi este inaccesibilă discursului intelectual, aspect vizibil în repeziciunea cu care se fac și se desfac „gloriile” în acest spațiu, în care, la drept vorbind, prea puține cărți mai sunt lizibile la numai câțiva ani de la apariție.

Un simptom al acestei mutații este diminuarea funcției scriitorului. Nu mai contează ce spune scriitorul despre societate. Nu mai contează nici măcar ce spune scriitorul despre propriul său domeniu: literatura! Discursul literaturii

este, astăzi, sfârtecat în analize sociologice, psihologice, antropologice, imagologice ș.a.m.d., iar autonomia esteticului – teoretic, acceptată de toată lumea – este, practic, tot mai insistent pusă în cauză, în numele ideii că valoarea estetică este o imponderabilă.

Urmăriți, în această ordine de idei, receptarea literaturii propriu-zise, comparativ cu cea a textelor intelectuale în marginea literaturii. Un dosar al „dosarelor” dedicate de publicațiile culturale actuale cărților și personalităților considerate de referință ar atesta, cred, fără tăgadă, preeminența acordată culturii „critice”, în raport cu creația ca atare.

N-aș vrea să se creadă că sunt un purist al autonomiei esteticului sau un adversar al discursului intelectual. Ca istoric – între altele – al literaturii medievale, știu destul de bine care este rostul și utilitatea tuturor acestor perspective complementare asupra literaturii.

Dar mă nemulțumește marginalizarea literaturii propriu-zise, a literaturii adevărate. Și cred că ea este una dintre cauzele reale ale actualei crize a culturii, care nu este numai o criză de factură socială (generată de diminuarea interesului pentru cultură, ca și de îngreunarea accesului la ea), ci și una internă, de producție și consum al culturii.

Și aceasta, deoarece, preluând elemente și caracteristici ale limbajelor jurnalistice și științifice, discursul intelectual le-a preluat și caducitatea. Toată imensa cantitate de studii și cercetări despre Renaștere, să zicem, nu își va găsi niciodată cititorii lui Petrarca sau Rabelais, chiar dacă spațiul lecturii specializate (Universitatea și, mai nou, și liceul) este invadat și, îndrăznesc să spun, sufocat de aceste studii și cercetări.

Narcisismul acestui tip de cultură o face să fie un univers închis, auto-suficient. De unde refuzul și indiferența cititorului.

Refuzând autonomia esteticului, întrucât se consideră că valoarea estetică nu poate fi măsurată (obsesia scientistă a cântarului!), acest tip de discurs se vede victima propriului raționament. El îi furnizează celui care îl practică o „rețetă”, o „poetică” relativ simplă, ușor de înșușit, dar îl scoate în afara câmpului valorii estetice, fără să-i ofere un alt câmp de valori, măsurabile de data aceasta. Astfel încât se înmulțesc cercetările tot mai minuțioase asupra unui

scriitor, a unei teme sau a unei epoci, dar al căror aport la înțelegerea respectivului scriitor, temă sau epocă este tot mai mărunț.

Cineva a scris, de pildă, o minuțioasă și inteligentă psihanaliză a lui Cioran. O carte concepută în spirit „occidental”, de către un autor „tobă de carte” și fără strop talent literar. Totul putea fi, din păcate, rezumat în două fraze, fără niciun fel de contribuție, de altfel, la înțelegerea literaturii lui Cioran. Magnificența și derizoriul culturii „critice”.

Este, fără îndoială, o tendință a culturii occidentale, în special americane, această proliferare a literaturii, cum spunea Cioculescu, în marginea literaturii. O tendință pe care regretatul Adrian Marino, în cartea sa *Cultură și politică*, o dorea cât mai grabnic adoptată și de cultura română, în numele re-sincronizării ei și al intrării în spațiul *valorilor de circulație*. Ultimă sintagmă definește, însă, perfect limita acestui tip de cultură: circulația informației. Nu a valorii. Nu a creativității. Care, nu-i așa?, sunt nemăsurabile și „inefabile”.

Cred, repet, că în asta constă, în bună măsură, criza culturii contemporane (care se vede cu atâta mai mult în Basarabia, care are de recuperat o anume întârziere istorică în domeniul culturii umaniste, din cauza ideologiei sovietice). Eșecul utopiilor bazate pe cunoașterea

de tip artistic nu trebuie, însă, să ducă la concluzia abandonării artei, la relegarea poeziei (considerată de Adrian Marino un cancer al culturii române) din spațiul culturii. Căci, fără creativitate, cultura se transformă într-o unealtă, într-un produs supus legilor pieței. Deci, posibilei dispariții, cum s-a întâmplat cu atâtea și atâtea unelte, de la toporul cu lamă de silex, la pick-up.

Marea masă a cititorilor nici nu receptează, de fapt, această cultură „critică”. Nici măcar marea masă a publicului specializat (ca dascăl de literatură la Universitate, știu ce spun). Nemaigăsind literatura pe care o aștepta, sau, în literatură, ceea ce aștepta – creație, ficțiune, frumos estetic –, cititorul se refugiază în altceva. De aici și alienarea literaturii și surghiunirea ei la marginea societății de consum. De ce să ne mai plângem, atunci, de succesul telenovelelor, când un roman premiat de Uniunea Scriitorilor apare în 130 de exemplare? De ce să ne mai plângem de succesul revistelor așa-zis mondene, când înseși spiritele luminate trimit poezia la lada de gunoi a culturii?

Specificul acestui tip de cultură, prevalent astăzi, este, repet, haosul axiologic. Și, cum în haos se află (cum spunea Prigogine) structurile ordinii viitoare, să ne pregătim pentru revenirea culturii „creatoare” în prim-plan.

NOI APARIȚII • CARTIER

MATEI CAZACU & NICOLAS TRIFON
REPUBLICA MOLDOVA: UN STAT
ÎN CĂUTAREA NAȚIUNII
TRADUCERE DIN FRANCEZĂ DE ADRIAN CIUBOTARU

„Situția critică din toate punctele de vedere în care se află Republica Moldova în acești ultimi ani este de o complexitate la fel de deconcertantă ca și complexitatea istoriei care i-a dat naștere. Singurul lucru pe care îl putem spune este că locuitorii săi nu reușesc să găsească răspunsuri mulțumitoare la numeroasele întrebări suscitade de independența republicii lor atât de mici și de divizate, situate, pe deasupra, la hotarele unui imperiu atât de insidios precum URSS, acum pe cale de a se recompune. În rândurile ce urmează vom căuta deci mai curând să identificăm toate aceste întrebări și să furnizăm, în măsura posibilităților, piste de reflecție, decât să oferim certitudini liniștitoare.”

Nicolas TRIFON

Am fost cu puțin timp în urmă, de Ziua Poeziei, la Piatra Neamț și am fost profund impresionată din nou de frumusețea și grația orașului (este singurul oraș pe care îl știu căruia acest calificativ, făcut pentru ființe, i se potrivește) și de deschiderea spre poezie, de comunicarea prin poezie a locuitorilor lui. Organizatorul sărbătorii poeziei era poetul Adrian Alui Gheorghe, în biroul de director al bibliotecii al căruia am descoperit alături de raftul intimidant al propriilor cărți, acela cu volumele postume, surprinzător de numeroase ale lui Aurel Dumitrașcu, editate, în numele prieteniei, de Adrian Alui Gheorghe. E greu să-ți imaginezi cum ar fi fost posteritatea lui Aurel Dumitrașcu, și chiar dacă ar fi existat, fără devotamentul prietenului său și e greu să nu fi tulburat de această legătură peste viață și moarte a cărui autor este Adrian Alui Gheorghe.

Una dintre cărțile care m-au impresionat cu adevărat în ultimii ani a fost corespondența între Aurel Dumitrașcu și Adrian Alui Gheorghe, purtată pe parcursul deceniului 1978-1988 și publicată de acesta din urmă acum. Masivul volum, de mai bine de 500 de pagini format mare, m-a făcut să mă gândesc – înainte chiar de a începe să-l citesc – la ceea ce a însemnat fiecare dintre sutele de scrisori pe care le cuprinde, la cantitatea de timp, deci de viață, însumată din miile de gesturi pe care le presupunea scrierea și expedierea unei scrisori, la căutarea plicurilor care nu se lipeau, a timbrelor care nu se găseau întotdeauna, la mersul la poșta din sat care era deschisă numai câteva ore și uneori nici atunci. Am trăit și eu senzația de izolare a scriitorului pentru care scrisorile erau ca niște frânghii în stare să-l țină suspendat deasupra vidului și, înainte de a pătrunde tulburată în existența celor doi tineri poeți din întunecatul deceniu, nu m-am putut împiedica să-mi aduc aminte cum mergeam noaptea la gară, ca să punem scrisorile direct la vagonul poștal (cu speranța că, în felul acesta, vor fi mai puțin citite înainte de a ajunge la destinație) sau cum rătăceam kilometri întregi în căutarea unei cutii poștale valide, pentru că majoritatea erau vandalizate (ca și telefoanele pu-

blice), parcă anume pentru a zădărnici comunicarea între oameni. Și totuși, volumul intitulat FRIG – cu referire evidentă la perioada în care i-au fost scrise paginile – răspândește o tulburătoare căldură izvorâtă din intensitatea acestei comunicări. Și nu e vorba doar de comunicarea dintre cei doi tineri autori ai scrisorilor, este vorba, într-un mod de-a dreptul fascinant, de eforturile lor – eroice în condițiile date – de a descoperi și cunoaște literatura, ca pe o altă formă, perenă, de comunicare, ca pe o soluție împotriva singurătății, înainte de a fi una împotriva morții.

De fapt, cei doi eroi ai romanului epistolar – pentru că este într-adevăr un roman cu personaje bine conturate, cu atmosfera și detaliile epocii sugerate cu finețe, chiar dacă fără intenții literare – nu seamănă deloc, deși relația dintre ei este prietenia însăși. Iar neasemănarea nu vine din faptul că unul era închis într-un sat, și celălalt într-o uzină. Neasemănarea lor este mult mai profundă, aproape de nebănuit. Desigur, amândoi se află în acea perioadă evanescentă de la începutul tinereții, înainte de intrarea în maturitate și în viața propriu-zisă, când fostul adolescent este încă nu numai în căutarea locului său în lume (un loc pe care nu este sigur că îl va găsi), ci și în căutarea propriei definiții, abia

REFLEXE

PRIETENIE SI POSTERITATE

de ANA BLANDIANA

dacă bănuite; pentru amândoi scrisul, cu toată nesiguranța lui, este singurul punct de sprijin în univers, mult mai mult decât o vocație: o soluție – singura – de supraviețuire; pentru amândoi, a se găsi în celălalt, ca și în alți colegi de generație pe care îi citesc, îi caută, îi știu pe de rost, este o dovadă, de care au nevoie, a propriei existențe și autenticități. Amândoi sunt naivi, furioși, radicali, iluminați, complexați, exaltați, deprimați, dezorientați, dezgustați și câte și mai câte caracteristici comune care ar fi trebuit să-i facă să semene... Și totuși, există ceva – greu sau imposibil de susținut cu argumentele din epocă, dar evident din perspectiva timpului și a cititorului de azi – care îi deosebește unul de altul, care îi face diferiți și chiar de sens contrar. Acel ceva, greu de precizat pe parcursul lecturii și existent nu mai mult decât o neliște de nedefinit, este totuși o evidență. Deși se mișcau pe același drum, glisând ani de zile paralel, cei doi prieteni atât de asemănători se îndreptau în direcții opuse: unul luna-ca înspre viață, celălalt luna-ca înspre moarte.

Nimic melodramatic însă în această situație existențială, nicio clipă editorul scrisorilor nu încearcă să schimbe perspectiva din prezentul revolut cu cea din prezentul de azi, niciun accent, oricât de puțin apăsător, nu încearcă să sublinieze deosebirea și nedreptatea. Singurul semn al conștiinței deosebirii este editarea. De aproape douăzeci de ani, Adrian Alui Gheorghe îngrijește, editează, publică manuscrisele prietenului său ca într-o răscumpărare a inegalității pe care a operat-o destinul, ca într-o încercare încăpățânată, aproape magică, de a-l menține în viață. Astfel, prietenia lor nu a putut fi „cenzurată de moarte”, cel rămas vinovat de propriul noroc, dăruindu-și celui plecat timpul primit în plus. Rezultatul – nescontat, cred – este nu numai decuparea din bolovanul de grafit a staturii reale, a statuii prietenului, ci și construirea, la marginea dinspre noi a istoriei literare, a încă unui mit al prieteniei.

În afara sentimentului că este un poet de o aproape halucinantă autenticitate – sentiment pe care mi-l dădeau nu numai versurile sale, scrise sau nescrise încă, ci întreaga înfățișare, gesturile, privirea – de la Aurel Dumitrașcu mi-au rămas două amintiri:

Una este o întâlnire într-o sală plină până la refuz de cititori, cu prilejul unei lecturi din 1988 la Biblioteca din Piatra Neamț, întâlnire de pe urma căreia am păstrat o fotografie în care ne privim uimiți, reciproc intimidați. Cititorii aceia și atmosfera electrizantă a lecturii (care avea să fie, în ceea ce mă privește, ultima de dinaintea interzicerii) au rămas pentru mine dovada ideală și nemărepetată (mai întâi din lipsă de libertate, apoi din lipsă de interes) a comunicării prin poezie. Iar prezența lui Aurel Dumitrașcu, dispărut și el, simbolic, între timp, îi dă o valență tulburătoare în plus.

Cea de a doua este o întâmplare aproape neverosimilă. Era cu puțin timp după moartea sa și ajunsesem cu un grup de poeți prieteni ai săi la Borca, satul în care mai trăia mama sa (despre sănătatea căreia scrisese de atâtea ori neliștit) și de unde fuseseră expediate toate scrisorile. Era o vreme rece și posomorâtă, bună pentru depresii, și noi stăteam în jurul mormântului său abătuți și descurațați, amintindu-ni-l, spunându-i câte un vers, fără să ne hotărâm să plecăm și fără să știm ce să mai facem rămânând... Și atunci, abso-lut brusc, neanunțat și nepregătit prin niciun gest meteorologic, pe cer a apărut arcuit, cu unul dintre capete ieșind parcă direct din movila mormântului, cel mai limpede curcubeu pe care l-am văzut vreodată, iradiind de frumusețe, capabil să vindece. Era ca și cum cerurile s-ar fi hotărât, strălucind, să-și dezvăluie pentru noi conținutul de credință, speranță și iubire. Și nici unul dintre noi nu s-a îndoit că a fost un mesaj de încurajare pe care poetul, continuându-și destinul, ni-l trimitea.

În ceea ce îl privește pe Adrian Alui Gheorghe, mulți ani de zile el a locuit în amintirile mele prin acea întâlnire de la mormântul prietenului comun pe care o organizase și prin superlativul altruist al prieteniei într-o poezie. Acum, când cărțile publicate în ultimii ani l-au transformat într-unul dintre cei mai interesanți romancieri contemporani, felul în care continuă să-și editeze prietenul de adolescență, dăruindu-i fragmente din propria viață și ținându-l astfel în viață și în actualitate, este mai tulburător încă și, fără termen de comparație în istoria literaturii noastre.

NOI APARIȚII • CARTIER

GHEORGHE ERIZANU
TEXTE EGOISTE • BLOGOGRAME

„Multe din bucățile ce alcătuiesc miezul acestei cărți dezvoltă o atitudine. Drastică, binevoitoare sau în doi peri, cu o ironie măsurabilă pe scara Richter: de la zâmbetul condescendent până la zeflemeaua cu ghimpi, care dărmă autorități. Altele au un mic ghem epic, cu toate cele aferente unei micropovestiri: expoziție, intrigă, nodul acțiunii, desfășurare, punct culminant, deznodământ. Există și texte care par reflecții cu tentă eseistică. (...) Lapidare, abrupte, punctându-și sau rezumându-și la modul eliptic mesajele, textele lui Gheorghe Erizanu par niște telegrame adresate urbi et orbi. Telegrame-avertizări – fiți atenți la ce se întâmplă, că ne ducem pe copcă! Sau telegrame-demascări – ați văzut ce fac pramatiile? Sau care constată, abătut, o ecuație-dilemă cu trei termeni și fără nicio soluție.”

Eugen LUNGU

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

CĂDERILE IN „REALITATE” ALE CRITICULUI

de MIRCEA V. CIOBANU

Cartea Alionei Grati *Cronici în rețea* (titlul mă ducea – greșit! – la ideea de „cronici în serie”, în raport cu, să zicem, „cronici în paralel”) este un fel de debut editorial al Alionei Grati (cercetătorul & conferențiarul) în calitate de critic „de întâmpinare”. Autoarea recenzează cărțile de proză (clasicii recunoscuți fiind Vladimir Beșleagă și Paul Goma, tonalitatea este solemnă și gravă, operele recenzate trecând din literatură direct în istoria și în mitologia literaturii) și de poezie, iar ultimul compartiment, intitulat „Critica criticii” cuprinde semnale la cărțile exegetice. Prefața lui Alexandru Matei e urmată de un amplu eseu introductiv-explicativ al autoarei. Un dialog al Ioanei Revnic cu autoarea încheie cartea „În loc de postfață”.

Unele „cronici” nu sunt chiar „critică de întâmpinare”, vizând titluri consacrate. Autoarea nu și-a propus în aceste cazuri o revizuire critică propriu-zisă a cărților și a opiniilor despre ele, o evaluare a impactului în timp (și a rațiunii reeditării), a deosebirilor dintre „noua” apariție și edițiile anterioare. Iar uneori pur și simplu nu este atentă. Criticul vorbește despre cartea lui Emilian Galaicu-Păun *Armele grăitoare* (Cartier, 2015) ca despre „o antologie și încă la a doua ediție”, fără să o compare efectiv – cum s-ar fi convenit în asemenea cazuri – cu cea din 2009, care... nu era o antologie! Autorul îi preluase doar titlul (și lama de pe copertă).

Iar prezentând ediția nouă a romanului lui Vladimir Beșleagă *Viața și moartea Nefericitului Filimon* (Cartier, 2013), criticul fie că lucrează pe cartea veche, fie că „uită” să remarce *detaliul inedit*, la îndemână: ediția de la Cartier (pe care o comentează) este *altfel* decât precedentele: un cuprins desfășurat, explicit, „povestind pe scurt” trama fiecărui capitol. Astfel, cititorul are la îndemână un adevărat rezumat explicat-didactic. În acest caz, e greu să accepți afirmația exegetei că romanul acesta „a fost și mai rămâne a fi unul dificil la lectură pentru cei obișnuiți cu desfășurările liniare și conexiunile limpezi ale subiectului” (dar mai avem oare și azi, după un secol de modernitate, cititori inocenți, obișnuiți doar cu „desfășurările liniare”?).

Care ar fi particularitățile „criticii universitare”, pe care o reprezintă Aliona Grati? În primul rând, disciplina discursului, sistematizarea, punerea textului sub umbrela unui concept, a unei teorii sau estetici. Partea bună e „încadrarea în sistem”, ceea

ce presupune facilitarea explicației pentru neofiți.

Punctele vulnerabile ale acestei abordări le scot în evidență capriciile textului literar modern, dorința de a ieși de sub tiparele consacrate. După ofensiva modernismului radical (azi, nu poți comenta un text dacă nu ai trecut prin *Ulise* al lui Joyce, model perfect de deconstruire a stilurilor literaturii „clasice”), orice operă autentică – ar zice Tzvetan Todorov – își inventează propria specie, propriul stil și model al discursului, *propriul cod*. Uneori – afișând provocator polemica cu modelele consacrate. Și mai există un pericol (pe care îl remarcase Serge Doubrovsky în eseu său *De ce noua critică?*), când producțiile literare recente sunt disociate cu instrumente tradiționale sau cu aplicarea rigidă a teoriilor: „Rolul esențial fixat de societate criticii tradiționale este de a fi, în toate domeniile, o imensă mașină de tradus originalitatea în banalitate”.

Autoarea e abonată (prin temele ei de investigare) la câteva teorii moderne, în special la cele care vin pe linia cercetărilor lui Bahtin: dialogismul, carnavalescul, cronotopul etc. Pe alocuri, aceste concepte sunt contraforturile necesare pentru susținerea construcției exegetice; cu acest instrumentar e mai spectaculos să operezi disecțiile pe texte.

Nu însă întotdeauna poți să re-aduni la loc textele disociate în acest fel, mai ales că literatura modernă e într-o dinamică năucitoare și nu toate grilele i se potrivesc. Putem vorbi despre cronotop pe textele lui Goma (*Din calidor*) și Beșleagă (*Zbor frânt*, dar și epopeea lui Filimon). Spațiile de existență ale acestor romane creează ritmurile proprii de curgere a timpului, comprimându-l și dilatându-l în perfectă conformitate cu teoria relativității, determinând propriile „anotimpuri”. Doar că eu nu m-aș grăbi să asociez situația (textual-tipologică) din romanul lui Goma cu cea din romanul lui Rabelais. Un cronotop al „calidorului” poate fi dedus. Dar el nu are prea multe în comun cu „cronotopul drumului” sau cu „cronotopul străzii/ agorei”.

Un indiciu particular al scriiturii Alionei Grati este încadrarea narațiunilor și a personajelor în „tipologii”, multiplicând limbajul betonat-monumental al exegezei tradiționale, formule, care riscă să genereze, prin proliferare, *un nou limbaj de lemn*: cel al cercetării filologice. Astfel, „psihologia personajelor lui Beșleagă este de tip *abi-sal*” (cu explicația: „comportamentul lor

dezvăluie un adânc sentiment al tragicului”). Nota bene: se cam exagerează la noi cu „tragicul”. Tragicul e fatal, e previzibil, dar el *nu are probleme*. Mult mai complex e dramaticul: el este dilematic, provoacă frământări. Tragicul e un dat, dramaticul e o problemă.

Uneori, în dorința încadrărilor tipologice, se ajunge (din inerție, probabil) la absurd: „*Timpul* acesta este un *spațiu* (sic!) al reclusiunii, al ruperii, al frângerii...” Alteori, noile achiziții filologice riscă să se uzeze și să lufteze, în ambreiaje incompatibile. Astfel, în siajul interesului autoarei pentru teoriile lui Bahtin, A.G. scrie (despre „tragicul” personaj Isai!): „Figura lui carnavalescă (sic!) este o formă de exprimare a adevărului neoficial”.

Dincolo de aceste inconsecvențe formale, o deschidere a discuției pe palierul cronotopului (d.e.) este absolut pertinentă: timpul în romanul lui Beșleagă (dar nu numai în acesta) se deformează einsteinian, în perfectă legătură (și) cu teoria lui Bahtin. Dar și aici intrăm pe terenul unui model consacrat, or, în linii mari, în naratologia modernă, avem un timp „al crizei” (timpul din *Zbor frânt* și din *Viața și moartea nefericitului Filimon* încap în acest concept), în opoziție cu un timp „al dezvoltării”, cum este cel din *Moromeții*, de exemplu.

Autoarea impune cititorului cronicilor raportarea obligatorie a universului romanelor la „realitate” (chiar și atunci când romanele sunt ficțiuni pure sau parodii) și la „social”. Indiferent de tehnologiile narrative, de strategiile estetice și discursive, personajele – în cazul eroilor lui Vladimir Beșleagă, de o individualitate exemplară – sunt puse, în mod obligatoriu, în relație cu societatea. Subiectele sunt expuse limpede, într-un efort disciplinat și insistent de decodificare a mesajului, de destoinere a parcursului, uneori destelenind câmpii aride non-subiectuale și croind pârtie prin stufărișurile narrative moderne și postmoderne. În unele cazuri, cronica se reduce la re-povestirea subiectului, în altele repovestirea domină spațiul cronicii, în fine, în toate cazurile subiectul este, cel puțin, rezumat. În cazul romanului *Zbor frânt*, autoarea cronicilor ne propune o lectură limpede, didactică, inocentă (amintind de compunerile școlare ale eminenților), de parcă ar fi fost primul cititor al acestor texte. Chiar dacă scriitura – îmi vine să zic: melodia – acestui roman e cea care fascinează în primul rând, autoarea „cro-

nicii” se fixează în nouă pagini din zece prin raportarea subiectului la „realitate”.

Uimitor, dar cam aceeași tramă o urmează și cronica la un roman sută la sută postmodernist, cum e *Hronicul Găinarilor* (cu precizarea autoarei că ar fi vorba de „o parodie”). Dar înainte de a parodia istoria noastră „glorioasă”, romanul parodiază *scriitura* istorică. Această scriitură este ea însăși personaj și parafrază din Titus Livius (*Ab urbe condita* stă la suprafață, fiind parafrazată explicit, păcat că nu-i pomenit în cronică) sau Tacitus este adevăratul element scriptural analizabil întâi de toate (și abia apoi subiectul). Or, în contextul naratologiei moderne, nu se mai analizează personajele decât ca *funcții narative*. Limbajul și perspectivele narrative, focalizarea discursului sunt elementele care contează în analiza textului narativ contemporan.

Criticul nu numai că are dreptul să scrie ce vrea, dar, în sistemul său de referințe, are dreptatea sa. Iar opinia mea nu e cheie de boltă pentru toate construcțiile exegetice. Dar nu pot să nu semnalez izbitoarele contraste dintre textul analizat și analiza propriu-zisă care, uneori, mă trimit la cuvintele lui Dubrovsky citate mai sus. Iată, d.e., cât de grav încheie A.G. cronica la *ludic* (îmi vine să zic: rabelaisianul) roman *Hronicul Găinarilor*: „În ciuda finalului «apocaliptic», rămâne mereu speranța că Pasărea Phoenix va reînvia și omenirea se va revigora în propria suferință”. Ce-o fi făcând, la auzul acestora, Busuioc și Rabelais, acolo, în ceruri?

Dacă cele câteva concepte bahtiniene sunt instrumente ocazionale la îndemână, „realitatea” este – până și în cronicile la cărțile de poezie! – un fel de reper absolut, este chiar pământul tare de sub picioarele criticului. Plasate în câmpul gravitațional al „realității”, toate corpurile, inclusiv imaginile poetice, crede exegetul, vor cădea pe acest pământ. Consecutiv, modelul analizei, în cele mai dese cazuri e un fel de struțocămilă, în care fraza din „realitate” (corpul) este continuată cu capul de centaur din poezie.

Iată un exemplu concludent: „A fost privilegiul mai ales al copiilor anilor 70 și 80 care au crescut la sat, departe de raza de influență a discursului despre iminența războiului rece și bomba atomică: «stăm în buncăr pe stadion/ așteptăm să cadă bomba atomică/ afară plouă// olica aprinde lanterna/ o îndreaptă spre mine/ dacă moare brejnev o să fie război/ / după o să mergem la ea/ să mâncăm agude/ și să vorbim/ despre băieți»” (citatul intercalează

o secvență dintr-un poem de Diana Epure). Chiar și acolo unde imaginile sunt de factură suprarealistă, criticul, îngăduitor, le poate accepta ca valabile... în măsura în care le poate considera ca „elemente de spectacol”, de „joc al imaginației”, ori de „manifestări ale stărilor” (cazul Silviei Goteanschi). Adică un fel de intrare în realitate prin culisele teatrului/ visului/ imaginației. Chiar și acolo unde poezia încearcă să-și construiască propriul spațiu al intimității, criticul caută reperul „social”: „De la bun început tânăra poetă înțelege să profite (sic! – mvc) de particularitățile social-istorice și culturale ale spațiului geografic natal...”. Iar mai departe: „... doar că problematica socială este subordonată reverberațiilor intime care ocupă întreaga scenă” – își rostește criticul reproșul suprem.

Iar în cazul unor poeme ale lui Vasile Gârnet – culmea! – nici „reverberații intime” nu pot fi identificate. Poemele din volumul *Peisaje bolnave*, constată Aliona Grati „sunt mai aproape de «poezia pură» a lui Paul Valéry. Eul liric este desprins de ambianța sa imediată (care? – mă întreb eu, naiul și nepriceputul – oare nu poezia însăși este „ambianța imediată” a eului liric?), nu arată niciun fel de complicitate cu contingentul” (contingentul, aici ar însemna „realitatea” extraliterară – traduc eu, mvc).

Exegetul ia numele lui Valéry în deșert, or ideea este chiar mai simplă decât aparent de limpedea expresie „poezie pură”. Limbajul poetic (când vorbim de poezia autentică) este altul decât cel cotidian. Or, claxonul unui automobil sau scârțâitul unei osii neunse nu e totuna cu o sonată pentru fagot sau pentru vioară, chiar dacă avem de a face cu sunete, în ambele cazuri. Asta-i ideea, elementar de simplă, a lui Valéry: „Această diferență (dintre limbajul poetic și limbajul „ordinar” – mvc) este inevitabilă, deoarece funcțiile cuvintelor și ale mijloacelor de expresie nu sunt aceleași”. Faptul că, azi, un anume gen de poezie încearcă să se apropie de limbajul cotidian nu schimbă datele problemei.

Mai departe exegetul surprinde cu oarecare regret „un topos spiritual” (adică: „pur-imaginar” – mvc) etc. Ideea pe care vrea s-o accentueze criticul se dezvoltă mai jos, când autoarea cronicii ne comunică revelația: abia în cel de al treilea volum de poeme, *Câmpia Borges*, – evrical – „va transpare un toponim cu nume real – Basarabia”. Fals! În termenii folosiți de critic, nici această Basarabie nu este un nume real. E Basarabia livrescă, textuală, de hârtie. „Céci n-est pas une pipe” – ar fi zis Magritte.

Și se testează simplu, ar persifla pictorul: nu o poți fuma!

Mai trecând pasager și prin alte nedumeriri ale „criticului-realist”, citim că poezia lui V.G. „probează o ofensivă mai evidentă împotriva realismului înțeles ca o oglindire nemijlocită a lumii”. Și-a propus cumva V.G. sau altcineva, de când există poezia, să „oglindească” lumea? Criticul nu face distincția necesară dintre „realitate” și „realism”, iar asta creează deja confuzii serioase (nu doar diferențe de interpretare). Spre necazul criticului, „perfecțiunea poetică este căutată în zona extra-semantică a limbajului, este concepută ca efect al artei și apare în rezultatul unui travaliu intelectual” (dar nu așa procedează toți „perfecționiștii” poeziei, de la Verlaine la Foartă?). Iar mai jos: „Frumosul trimite repetat asupra lui însuși, neglijând trăirile individului”. Parcă aș citi o secvență din sforăitoare denunțuri proletcultiste, incriminând poeziei că e „ruptă de viață” și face „artă pentru artă”.

Dacă însă trecem peste aceste *pre-dicții*, avem, pe ultimele pagini ale cronicii o analiză destul de interesantă, cu deschideri (postmoderniste) spre alte cărți, spre alți autori (descoperind însă și aici, în dialogul postmodernist al textelor – sic! – ideea „plurivocității” din teoria textelor narative).

În cazul romanelor lui D. Crudu și C. Cheianu situația e salvată cumva indirect, prin citatele care relevă implicit resorturile construcției, chiar dacă adesea tocmai *specificul acestui limbaj* e trecut cu vederea. Iată un exemplu citat, dar fără a fi comentat în contextul său (pur-postmodernist!). Personajul fiind prins în camera din cămin „într-o situație mai intimă” (zice A.G.), „peste alte câteva secunde, cei doi tovarăși au ieșit vajnici pe coridor, strigând din fundul rărunchilor: « - Veniți să vedeți ce face colegul vostru!»”. Prinsului în flagrant nu-i rămâne decât să scâncească și să se simtă ca „într-o proză de Călin Badea” (citatul e din Dumitru Crudu).

În loc să menționeze amănuntul stilistic evident, dar voind să pună – totuși! – acest tip de scriitură sub umbrela vreunui stil/ curent, A.G. le amalgamează pe toate pe care le crede posibile: „Romanul lui Dumitru Crudu ilustrează programul *fracturist* (neoavangardist-autenticist) și, ca o *extensiune* a acestuia, *minimalismul biografic*, de marcă americană, gen Chuck Palahniuk sau Raymond Carver.” Or, schemele și conceptele nu au de a face în niciun fel cu opera, ele sunt doar un instrument necesar criticului pentru a-și formula opinia (iar etalarea lor în exces supără).

Pe contrasens, sunt de apreciat cronicile în care atitudinea personală prevalează asupra schemelor. Foarte personală este apropierea criticului de *Kinderlandul* Liliane Corobca, cel puțin la început (mai departe urmează aceeași repovestire a subiectului) sau de romanul lui Ghenadie Postolache *Ore particulare de fotosinteză*.

Numai că în al doilea caz criticul are un fel de repulsie față de universul descris. Motivul? Îl anticipează titlul cronicii: „În căutarea mântuirii prin aburii alcoolului”. Da, se bea (mult) în romanul lui Ghenadie Postolache, dar asta ține de universul de hârtie al romanului, de text și de funcțiile lui. Fără alcool, acest univers este imposibil. Dacă am strâmba din nas (inclusiv, la mirosuri), am rebuta și celebrul roman al lui Rabelais. Or, carnavalescul acestuia, în viziunea lui Bahtin, impune în-esteticul popular, în-cultura poporului, revendicându-i drepturi comune cu cele ale es-

teticii înalte, elitare, aristocratice. Râsul și carnavalescul lui Rabelais, Cervantes și Shakespeare subminează prohibiția secolului întunecat, medievale, exact așa cum pudibonda artă sovietică și post-sovietică a fost desființată de modernismul tardiv al unor autori precum Venedikt Erofeev sau... Ghenadie Postolache.

Întorcând capul la mirosurile neplăcute din romanul acestuia, iar pe de altă parte creând(u-și/-ne) iluzia că noțiunile „dialogism”, „carnavalesc” ori „cronotop” ar fi niște mărci ale calității textului (sau: necesități narative obligatorii), exegetul ratează observația că romanele lui Ghenadie Postolache, Constantin Cheianu și Dumitru Crudu sunt cele mai aproape – dintre toate textele recenzate! – de ideea de carnavalesc, în accepție bahtiniană. E suficient să recitești *Creația lui Francois Rabelais și cultura populară a medievalității și a Renașterii* (în special, capitolele IV-VI, dar și tot ce ține de „cultura” populară și de realismul grotesc).

Titlul cronicii la cartea lui Grigore Chiper („Literatura este nisipul care îți fuge de sub picioare”) divulgă o oarecare derută a criticului. Or, în textele lui G. Ch. avem cel mai limpede exemplu de literatură minimalistă. Totul este construit pe nuanțe, pe detașare, pe „neutralitate” etică, pe un registru minim de resurse expresive. Menționează și autoarea cronicii că „textele nu creează complicații de lectură”, deși, constată ea (fără să argumenteze): „asumarea poeziciei optzeciste este explicită”. În cazul lui G. Chiper putem vorbi (adevărat cu multă prudență) de o anume „poetică optzecistă”, doar că de una discretă, *implicită* (care se dezvoltă, uneori, prin abundența de lecturi a autorului, ca marcă a generației).

Sunt de acord cu afirmația (cam pleonastică, dar eu am înțeles despre ce este vorba) că „toate narațiunile au un *story*”, că „au personaje”, dar... conchide criticul: „acestea nu captivează”. Mai mult decât atât: ele sunt „lipsite de excepțional, luxuriant sau carnavalesc”. De ce „lipsite”? – sunt oare astea imperios necesare fiecărui text literar? Mai departe, tot mai „derutant”: „Liniile narative din prozele lui Grigore Chiper sunt precare, se exprimă «în serpentine» derutante, pentru că se produc în spații liminare, aflate pe muchie, între adevăr și fictiv, între viață și text”.

Rețin această plasare „între”, regăsind ideea mai jos, într-o propoziție-alineată: „Accentele tematice ale volumului se situează deci în perimetrul oscilării între autenticitate și literatură”. *Deruta* mea este cu atât mai mare, cu cât eram convins că tot ce este în textul literar, până la ultima virgulă și până la ultimul actant, se produce exclusiv pe terenul literaturii (inclusiv cuvântul „autenticitate”). E altceva că un scriitor autentic (iar G. Chiper este) creează universuri autentice, comparabile (și confundabile) cu „realitatea” de *dincoace* de text. Dar fraza imediat următoare îmi sugerează că toate spuse mai ar constitui „deficiențe” ale scriiturii: „Așa se explică discontinuitățile de subiect și aleatoriul reflecțiilor, corespunzând realmente felului de a gândi al individului/ al intelectualului/ al cititorului, născut într-o lume a bibliotecii și care e tentat să vadă în toate referințe *livrești*”. Iar mai departe, ca o explicație atenuantă, aflăm că aici „complicațiile, revelațiile și impasurile cuvântului...” ar fi „firești în cadrul noii paradigme postmoderniste”. Dar Grigore Chiper nu este postmodernist! Optzecist, da, dar nu postmodernist! Dimpotrivă, proza lui este în

bună parte anti-postmodernistă, tocmai prin regimul autenticității (foarte subtil administrat) și prin limbajul minimalist, ne-demitizant, ne-parodic, ne-recicla(n)t.

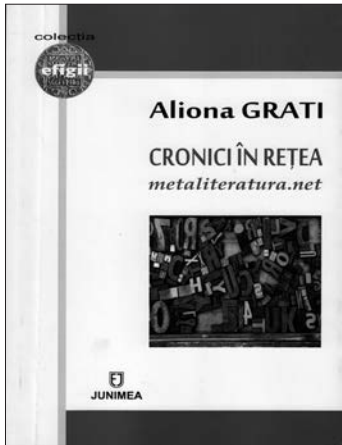
Plasarea autorilor în ordine „ierarhică” riscă să-i joace festa autoarei. Or, dacă la proză situarea lui Beșleagă pe post de cap de pluton nu avea cum să provoace între-bări, în poezie e puțin altfel. Aici poziția de „lider” a lui Vladimir Beșleagă e nițel jenantă.

Avem un caz clasic de „transfer de autoritate”, când un nume de referință dintr-un domeniu tinde să devină un [fals] reper și în altele. Iar criticul tocmai d-aia există: să nu permită confuzia. Or, poezia lui Vladimir Beșleagă (neîndoielnic relevantă în complementaritatea operei narative, precum jurnalul pentru alții sau vreun hobby din alt gen de artă pentru încă vreun scriitor) trebuie foarte precis contextualizată. Poezia Maestrului e dovada unui scriitor total (care mai este și un intelectual rasat, o instanță morală și estetică). Dar când mergem pe texte, e bine să explicăm valoarea lor complementară, nu să le semnăm un cec în alb – prin acest transfer de autoritate – creând astfel confuzii axiologice.

Or, *adevărata poezie* a lui Beșleagă e în romanele sale și, în primul rând, chiar în cele două analizate în cartea Alionei Grati. Chiar dacă poemele maestrului impresionează, iar unele sunt pur și simplu splendide, precum acesta, din care citează și A.G.: „uite-o lumea/ e toată în fața ta/ poți face cu ea orice dorești/ vrei trăiește în ea/ nu vrei părăsește-o/ iar de nu-ți e pe plac/ și nu te-nduri a o lăsa/ apucă-te de-o frământă ca/ pe un boț de lut/ fă-ți din ea un urcior/ și umple-l cu visele și lacrimile tale...” E un poem antologic, fără îndoială. Cel mai bun... și poate singurul cu adevărat relevant. Atât doar că – după mine – el nu are nimic cu expresionismul, precum pretinde A.G. E mai curând un romantism blând aici, fie și cu accente expresioniste (dacă vrem să forțăm nota). Iar dacă se insistă numaidecât pe un „-ism”, atunci desprindem mai degrabă ideea (programatică!) de reciclaj ludic postmodernist (sic!).

Cronica la cartea lui Andrei Țurcanu *Zăpezi în august* este un exemplu de analiză punctuală, disciplinată și chiar rotunjită cumva; ca un poem critic, construit pe o carcasă eminesciană, pre-dictibilă. Textul este desăvârșit în intenția lui. Doar că, acolo unde exegetul scrie că „poetul este un postmodernist în măsura în care își construiește labirintul poetic printr-o recuperare permanentă a ceea ce s-a spus și s-a scris mai valoros despre moarte, prin reciclarea formelor revolute ale poeziei”, singurele cuvinte care se leagă (într-o consecutivitate logică de cauză și efect”) sunt „postmodernist” și „reciclarea”. Moartea chiar n-are nicio treabă în context, iar pe de altă parte reciclările postmoderniste sunt (doar) cele demistificatoare, demitizante, ironice, ludice (și nu e cazul lui A.Ț., care nu desființează, ci, mai curând, (re-) creează mituri). Or, reciclajul propriu-zis există și pe terenul altor curente, d.e. pe cel romantic (*Miorița* topită în *Mai am un singur dor*) sau pe cel realist (aceeași *Miorița* reconvertită în *Baltagul*).

Sunt cumva *derutat* de afirmația „co-există în această poezie mai multe voci” (aș fi vrut și exemple). Se pare că transferul „plurivocității” narative pe terenul poeziei – lirica este uni-vocă prin definiție – nu este o idee foarte bună. În rest, ca și în cazul prozei,

***ALIONA GRATI
CRONICI ÎN REȚEA,
IAȘI, EDITURA JUNIMEA, 2016**

IN SFUMATO

de EUGEN LUNGU

TRANDAFIRUL EPITAF

A.E. BACONSKY – DESTINUL CA DIVERSIUNE

TRANDAFIRUL EPITAF

Sigur că e o poveste romantică istoria despre Rilke mort de la o înțepătură de trandafir! Știu că în poveste figurează și o doamnă vestită căruia el însuși îi dăruise trandafirii culeși cu mâna sa. În altă versiune, trandafirii îi dăruiește ea, el înțepându-se accidental și într-un caz, și în altul. Faptul ca atare poate că a avut loc, dar nu de la un banal spin de trandafir i s-a tras sfârșitul marelui poet. Doar Garcia Márquez putea să imagineze așa ceva în dure-s-nostalgica *Și urma sângelui tău pe zăpadă*.

Deși personalitate atât de importantă, Rilke a avut o moarte prozaică – Dacă-se pe pustii! – s-a stins într-un spital de leucemie. Cu puțin timp înainte de sfârșit și-a ales el însuși epitaful: *Rose, oh reiner Widerspruch Lust / Niemandes Schlaf zu sein unter soviel / Lidern. (Trandafir, oh, contradicție pură, de a nu fi, sub atâtea pleoape, somnul nimănui.)*, ceea ce conferă istoriei o aură mistică.

Poetul e înmormântat la Raron, un canton din Elveția. Explicația pe care o dă cineva versului ar fi următoarea: „Marele poet vizionar, Rainer Măria Rilke, a lăsat un fel de teorie a relațiilor interumane într-o singură propoziție. Cuprinde obositoarea obsesie pentru frumos și inaccesibilitatea totală la el, epitaful său [...]. Poetul îndrăgostit de trandafiri, care a murit, spune un mit, din cauza unei infecții pe care i-a provocat-o înțepătura unui spin. El a avut curajul să prezică într-un poem scris în 1914, după asasinatul de la Sarajevo, care a fost pretextul declanșării Primului Război Mondial, căderea unui imperiu, cel Austro-Ungar”.

Destul de cețoasă explicația. De altfel, ca și epitaful.

Legenda unei morți atât de suav-flo-rale a fost întreținută însă de poeți. Lucian Blaga, care descindea direct din expresionismul rilkean, o consemna liric:

Îngăduie, Prietenă, să-ți amintesc
că Poetul

muri numai mult mai târziu.
Mult mai târziu, ucis
de-un ghimpe muiat în azur
ca de-un spine cu foc de albină.

Muri poetul ucis sub soare de-un
trandafir,

de-un ghimpe muiat
în simplu albastru, în simplă lumină.
De-atunci în frunzare-apelate
privighitorile toate-amuțiră
uimite de cele-ntâmplare.

(Poetul)

Lui Șerban Cioculescu, zeul detaliului cultural, adevărul nu putea să-i scape. În *Un testimoniu*, cronică la cartea de memorii a Cellei Delavrancea, reconstituia momentul fără spuza lui legendară: „În Egipt, unde soțul ei [a Cellei Delavrancea], Filip Lahovary, reprezenta țara noastră ca ministru plenipotențiar, autoarea a cunoscut-o pe frumoasa doamnă, de origine circasiană, Nimet Eloui Bey, despre care Cocteau spunea: «Duceți-vă la Cairo să vedeți două minuni: Piramida lui Keops și pe doamna Nimet Eloui Bey». Or, ea a fost ultima dragoste a lui Rilke și cauza indirectă a morții sale. Îi trimisese în izolarea lui de la Muzot un buchet de trandafiri. Desfăcându-l, poetul s-a înțepat, și-a infectat degetul și a murit în chinuri îngrozitoare. Lucrul este confirmat într-una din biografiile lui, bogat ilustrate: *Rilkes Leben und Werkim Bild*. Era însă suferind de vreo doi ani, își făcuse testamentul cu un an înaintea decesului, iar ghimpele fatal nu a făcut decât să accelereze procesul leucemiei” (*România literară*, din 28 ianuarie 1988). Evident că exegetul menționa și poezia lui Blaga: „Cititorii lui Blaga au reținut desigur memorabilul poem din *Nebănuitele trepte* (1943), în care este consemnată cauza atât de «poetică» a morții lui Rilke. Cella Deiavrancea a transcris din ultima scrisoare a poetului către muza lui, în care

își binecuvânta moartea, astfel dăruită fără voie” (*Ibidem*).

În *Morți imaginare*, un articol din *L'Express* (1 septembrie 2003), cineva calcula de câte ori Rilke asocia în scrierile sale, într-un „bucet” fatidic, trandafirul, somnul și moartea, compunând astfel, printr-o iluminare premonitoare, o triplă suită a exit-ului final. Prima mențiune a triadei pare a fi în *Jurnalul* său, la 27 septembrie 1900, când poetul avea doar douăzeci și cinci de ani. Cred totuși că această triadă ar fi fost mai exactă în altă componență: cum somnul era în poezia sa un preaviz al morții, formula premonitoare trebuia să includă trandafirul, femeia și moartea. Mai ales că femeia era invocată imediat: „Cet automne de 1926, une rose avait blessé Rilke. Un jour de septembre, au château de Muzot, une jeune femme descend d’une belle décapotable. Elle a vingt-trois ans, et s’appelle Nimet Eloui Bey. Elle est Egyptienne, très grande, très belle, très riche. Elle voulait connaître l’auteur des *Cahiers de Malte Laurids Brigge*. Quand elle s’apprête à partir, Rilke se hâte de couper quelques roses, et se pique à une épine. La main bandée, puis le bras immobilisé, il est ensuite incapable d’écrire, mais ses compagnes le trouvent plein d’une verve et d’une jeunesse telles qu’il paraît impossible de deviner une fin si proche. Il est déjà malade, mais l’insignifiante piqûre s’envenime. A cette blessure, il attribue souffrances et fatigues et pense qu’il n’en reviendra pas. En effet, il lui reste vingt-huit jours à vivre lorsqu’il arrive à Val-Mont le 30 novembre”.

Cu puțin timp înainte de moarte îi scria preafrumoasei femei. Probabil e acea scrisoare de care pomenea Cella Delavrancea : „Le 22, il écrit à Nimet: «Madame, oui, misérablement, horriblement malade, et douloureusement jusqu’à un point que je n’ai jamais osé imaginer... C’est cette souffrance déjà anonyme, que les méde-cins baptisent, mais qui, elle, se contente de vous apprendre trois ou

quatre cris où notre voix ne se reconnaît point. Plus de fleurs, madame, je vous en supplie, leur pure présence relance les démons dont ma chambre est pleine. Mais ce qui m’est venu avec les fleurs s’ajoutera à la grâce de l’invisible»”.

În aceeași toamnă a lui 1926 Rilke îi trimitea unui editor olandez un ciclu de poezii pe care, spunea el, le-ar fi găsit printre hârtiile sale. Autorul articolului bănuiește că de fapt erau o continuare a seriei de poeme scrise în franceză, pe care poetul le trimisese deja la tipar cu câteva luni mai înainte. Printre filele ultimului ciclu și această poezie despre spinul de trandafir care rănește:

Contre qui, rose,
avez-vous adopté
ces épines?
Votre joie trop fine
vous a-t-elle forcée
de devenir cette chose
armée?

Mais de qui vous protège
cette arme exagérée?
Combien d’ennemis vous ai-je
enlevés
qui ne la craignent point?
Au contraire, d’été en automne,
vous blessez les soins
qu’on vous donne.

Puse pe note de Morten Lauridsen, aceste versuri au ajuns astăzi, în interpretarea unui cor foarte cunoscut, un recviem pe care poetul și l-a autodedicat involuntar.

Se pare că Rainer Maria Rilke și-a „zădărnît” mereu destinul. În 1922, când boala nici gând să-i dea târcoale, poetul dedica una dintre capodoperele sale, *Sonetele către Orfeu*, relevate în transă creatoare doar în câteva săptămâni, unei fete moarte de leucemie. Cu o dedicație care provoca probabil propriile parce: „Scrise ca piatră funerară pentru Wera Ouckama Knoop. Castelul din Muzot în februarie 1922”. Fata era prietena fiicei sale Ruth și se stingea subit la 19 ani. Interesant e că Wera e pomenită doar în penultimul sonet, al XXVIII-lea, și atunci în treacăt. Personajul central este Orfeu, simbolul sublimat al poetului sfâșiat între obsesia timpului iute trecător (*fugit irreparabile tempus...*) și fantasma ireductibilă a morții:

Nouă, nesfârșit îndrăzneții, timpul
întreg ne-apartine!
Și doar moartea, ea știe ce suntem,
tăcut,
și ce câștigă mereu, când ne dă
cu-mprumut.

(XXIV; traducere Dan Constantinescu)

Ceea ce părea cândva doar o trăire febrilă de moment, la o inversare de timpi, din perspectiva morții (dacă aceste două cuvinte, perspectivă și moarte, pot fi cumva învecinate...) pe care cititorul deja o cunoaște, nu poate să nu tulbure, ca în cele câteva rânduri din *Povestea iubirii și morții stegarului Christoph Rilke*. E un monolog al suferinței:

Larg îmi era auzul și spre orice
deschis.
Auzeam lucruri care nu se pot auzi:
vremea care curgea prin părul meu,
tăcerea răsunând în sticle fine;

pe mâna mea simțeam alunecând
suflarea unei roze mari și albe.
[...]
Lumina zilei!
Fără mine! Cum poate să fie ziuă fără
mine?

(Traducere Al. Philippide)

Povestea stegarului se încheia cu acest
Epilog, adus în românește de Lucian Blaga,
maestrul „marii treceri”. Pare un poem la
patru mâini scris în idiomul universal îm-
părtășit de Thanatos, o simbioză perfectă
între autor și tălmăcitor. Rilke avea doar
douăzeci și nouă de ani când conștientiza
inevitabilitatea:

Mare e moartea
peste măsură.
Suntem ai ei cu râsul în gură.
Când, arzătoare, viața
ne-o credem în toi,
moartea, în miezul ființei,
plânge în noi.

13 ianuarie 2016, 8 februarie 2017

A.E. BACONSKY – DESTINUL CA DIVERSIUNE

Dacă soarta Veronicăi Porumbacu era
oricum pecetluită, ea locuind chiar
în fatalul bloc „Continental” de pe
strada Ion Ghica, atunci moartea năprasni-
că a lui A.E. Baconsky e o pură diversiune
a destinului. Nenorocirea putea fi evitată
dacă omul contracta în acel martie rece și
capricios o banală răceală, o tuse sau un
reumatism ordinar – asta l-ar fi obligat să
decline invitația și să rămână între proprii
pereți, care au rezistat seismului. Ar fi fost
destul doar atât – să nu iasă din spațiul
protector al locuinței sale.

Românul în asemenea cazuri invocă pre-
determinarea ceasului rău și are probabil
dreptate. (La fel ar fi scăpat Gr. Vieru dacă
evita să răspundă la sunetul de telefon
prin care era invitat la Cahul.) Ceasul rău
are însă negrele și tainicele sale rațiuni că-
ruia nu i se poate împotrivi nimeni. Chiar
dacă Dumnezeu face uneori semne celor
sortiți: A.E. Baconsky scria și lăsa pe patul
din camera sa o poezie-avertisment șoptită
subconștientului său de altcineva decât de
sprintăra muză a liricii. Poemul nu trebuia
atât scris cât ascultat de cel căruia îi mai
rămăsese ore numărate. „Adu-ți aminte de
cei ce-i îngroapă pe atâția alții/ sfârșind
prin a fi ei îngropați/ și învață să disprețu-
iești moartea” – țășneau din subconștientul
neural rândurile premonitorii.

Peste câteva ore după ce lăsase condeiul
ce-o lua astfel înaintea înțelegerii raționale,
poezia se făcea destin, poetul strivit sub
ruinele blocului neavând probabil clipa
întreagă pentru a mai disprețui ceva...

* * *

A.E. Baconsky nu e nici pe departe
azi un poet uitat. Dar nu e nici în topul
celor prea des invocați. Faptul că Nicolae
Manolescu îi acordă poetului și prozato-
rului Baconsky 5 (!) pagini din *Istoria...* sa
(pentru comparație: N. Stănescu are 6,5
pagini!...) e deja ceva pe lângă mulțimea
de autori buni rămași în afara acestui bi-
lanț literar monumental. Totodată criticul

scrie alb despre basarabeanul nostru, fără
efuziuni admirative, dar și fără drastice
culpabilizări estetice (doar prozatorul i se
pare minor!). Baconsky, spune exegetul nr.
1 al momentului, vine nu dintr-o experien-
ță a *trăirii* directe, ci dintr-una a *literaturii*.
De aceea poezia sa e „frumoasă, senzuală
și eterică în aceeași măsură, hieratică și
solemnă, dar mereu de o neascunsă pre-
țiozitate”. Adică e cam făcută, așa cum un
artizan dă cu glazură oalele meșteșugit în-
condeiate. Poemele urmează un ritual bine
oficiat, din care străbat „estetismul gestu-
rilor, punerea în scenă, decorul artificial și
studiat”.

Deși A.E. Baconsky se răzvrătise încă în
anii dogmatismului împotriva anecdoticu-
lui cras, atât de specific epicului ritmat și
rimat din poemele ce povesteau elanurile
socialiste, până la urmă, versul său va eșua
și el într-un anecdotic prozaic, producție
mai mult a unui narator decât a unui liric
de circumstanță. Ciclul berlinez sau ger-
man se constituie de fapt din mici pove-
tiri din care poematicul se retrage, frazarea
fiind tipică celei mai ordinare proze.

* * *

Mircea Martin are faima unui critic sever și
zgârcit în elogii. Ei bine, în studiul introductiv
la A.E. Baconsky, *Scrieri I. Poezii*, colecția „Mari
scriitori români”, Ed. Cartea Românească, 1990,
volum solid de 510 pagini, M.M. se apleacă
foarte atent asupra paginii baconskiene, pri-
vind poetul, am putea zice, cu multă simpatie.
Demersul său apreciativ merge până la a justi-
fica chiar și unele dintre poemele din faza „ob-
sedantului deceniu”, criticul aplicând scuza es-
tetică, expiatoare în fața ideologicului agresiv:
„Comemorarea lui Lenin, de pildă, îi prilejuiește
un poem care mai rezistă oarecum tocmai prin
ingeniozitatea unei «înramări intensificatoare:
„Ce fulgi mărunți zburând deasupra mea/ În
roiuri mari de fluturi albi și vii!/- Și-n iarna ace-
ea tot așa ningea/ Când Lenin a murit?/- Așa,
copii»”

În felul acesta, M.M. este mai mult un avo-
cat al poetului decât un procuror literar.

Pot ezita însă și criticii buni. Când comen-
tează poemul *Rutină*, redactat în aceeași epocă
proletcultistă, exegetul intră în dilemă – la cine
se referă A.E. Baconsky atunci când scrie: „Din
antologiile mai vechi/ Râd în hohot numele
uiteate,/ Tânărul cu vată în urechi/ De la capăt
drumul iar străbate”. „Numele uitate”, spune
M.M. ar putea fi scriitorii interbelici, puși la in-
dex de ideologia comunistă. Sau, altă variantă,
„numele atât de glorificat până în 1953 și căzut
apoi într-o uitare pe care poetul pare s-o pre-
vadă. Pluralul [„numele uitate” – e.l.] ar căpăta
în acest caz o funcție sinecdoctică și o valoare
exemplară”. Chestia cu Stalin, căci la Stalin face
aluzie criticul, pare puțin convingătoare și nu e
justificată de contextul poemului, care se ci-
tește mai curând ca o *ars poetica*. Tânărul poet,
în extazul său autodefinitor, își caută o cale
proprie în literatură, apărându-se ca Ulise, de
frumoasele cântece de sirenă ale celor care au
fost: „Poezii cuminți și cenușii,/ Exerciții școlă-
rești mărunte!/ Crești, începi, deprinzi și tu să
scrii.../ Vine iarna – pletele-s cărunte.// [...] Tâ-
nărul cu vată în urechi/ De la capăt drumul iar
străbate”. Deși „numele uitate”, „râd în hohot”
de strădania începătorului (nimic din experi-
ența lor nu străbate prin vata din urechi!), aces-
ta reia jocul de la capăt pentru a fi el însuși. El
trece faza unui empirism obligatoriu (rutinal!)
pentru orice noviciat literar. Adevărul e axio-
matic și indelebil.

26 aprilie 2009, Paștile Blajinilor

<09

exegetul stăruie în a găsi „ce” vrea să spună poetul, ce
„idei” emite, ce „teme” explorează, ce „stări” *ar fi vrut să
le exprime poetul*.

Aș polemiza cu autoarea despre „dialogismul poeziei”
pe care îl surprinde în unele texte ale lui Em G.-P. Aici
ar fi nevoie de două precizări. Prima: atunci când poe-
tul „prozaizează” și „narează” în manieră postmodernă, e și firesc să uziteze
de tot instrumentarul narativ. În ce măsură descoperirea „dialogismului”, a
„plurivocității” ș.a.m.d. e relevantă, îl privește pe cel care demonstrează și
aplică teoria. A doua: în cazul dialogului „postmodern” dintre texte, trebuie
să reținem foarte exact acest detaliu: în poezie există un dialog al scriiturii,
e o situație de intertext, nu de dialog al „personajelor”. Or, când Eco spune:
„După cum ar fi spus Liala, te iubesc cu disperare”, el nu dialoghează cu Liala,
ci își asumă discursul străin în totalitate. Fie că îl citează pios, fie că – mai
des – parafrazează sau parodiază discursul, din momentul „citării”, demersul
e produsul „vocii” secunde. Interesantă – într-un alt fel! – „bivocitatea” aceasta
necesită un alt gen de comentariu.

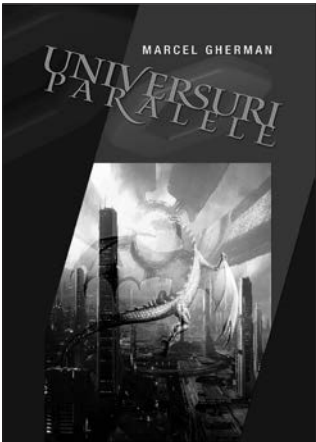
Până la urmă, încotro bat toate capriciile mele? Actul critic trebuie să aibă
un rost. În majoritatea cazurilor, cronicile sunt pur-descriptive, cu trimiteri la
eventuale surse, dar fără o judecată axiologică. Evitarea implicării în crearea
unei ierarhii valorice (cronicile de întâmpinare construiesc, implicit, aceste
ierarhii, bineînțeles dinamice) e o calitate comună multor cercetători literari
sau profesori, care se angajează intermitent în comentarea cărților proaspăt
apărute. Când însă riscă să-și expună și o atitudine critică, autoarea *Cronicilor
în rețea* devine vulnerabilă (de vină e lipsa exercițiului critic).

Fiecare critic își ridică singur ștacheta măsurătorilor sale valorice. Nu e o
problemă să critici (dur și zilnic) anumite stângăcii sau derapaje, ori, dimpo-
trivă, să aplauzi *fără excepție* toate piesele literare interpretate. Dar atunci
când rezervele (și criticile) tale se focalizează pe o carte excepțională, precum
Narcotango de Silvia Caloianu (care chiar începe cu câteva poeme antologice),
pe textele unor profesioniști ca Vasile Gârnet, Ghenadie Postolache sau Grigore
Chiper; iar față de cărțile lui P. Bogatu („*Funia împletită în trei* este un roman
care se citește dintr-o răsuflare”), I. Ursenco („se coagulează temerar profilul
unui scriitor care trebuie neapărat urmărit”), N. Spătaru („poemele emană
o tristețe filtrată prin intelect”), ale Radmilei Popovici (care „are o viziune
artistică bine conturată și o poetică originală care o fac inconfundabilă”) sau
ale Mariei Augustina Hâncu („o altfel de poezie, cu mult mai convingătoare,
în care drama dezrădăcinării se topește pentru a lua formele sublime ale
melancoliei vizionare și reflecției existențiale”) nu ai nicio rezervă, înseamnă
că ai o problemă cu măsurătorul.

Ei, dar toate lecturile „subiective” încheiate, intrăm pe câmpul lecturilor
interogative și al polemicilor implicite: cel al criticii. Compartimentul despre
cărțile exegeților se intitulează (à la Russo) „Critica criticii”. Și ar fi de aștep-
tat ca aici – în sfârșit! – să se producă spectacolul criticii (altfel, la ce bun
trimiterea la textul bățaios al pașoptistului nostru?). După Gérard Genette, „...
singurul fapt care se pretează unui studiu, teoretic (general) sau empiric (caz
cu caz) este aprecierea însăși”. Adică, despre ireala ficțiune literară se vorbește
subiectiv și încă în lipsa unor repere sigure, absolute (de aici o fi venind și
diferențele de interpretare), în schimb despre opera critică putem să vorbim
argumentat și sigur. Conform „postulatului lui Genette”, în ultima parte a cărții
nu mai avem de a face cu o abstracție pură, precum e ficțiunea artistică, ci
cu exegeze analizabile. Dar tocmai în locul acesta interesant, autoarea trage,
pudibond, cortina.

Cărțile criticilor sunt prezentate – exclusiv și pur – descriptiv și neutru,
exegetul re-povestind și desenând foarte realist pozițiile criticilor în diferite
chestiuni puse în discuție. Toți sunt de aceeași mărime și importanță (chiar
dacă reprezintă estetici foarte diferite), fie că este vorba de Alexandru Burlacu
sau Diana Vrabie, Anatol Gavrilov sau Vlad Caraman, Adrian Dinu Rachieru
sau Lucia Țurcanu, Grigore Chiper sau Bogdan Crețu. Bine, mai găsim pe
ici-pe colo câte o exclamație („proiect formidabil” – despre antologia *Poeți
basarabeni contemporani* de Adrian Dinu Rachieru sau „debut apreciabil la
tema autenticității” – despre Diana Vrabie), dar astea nu par a fi chiar trepte
pentru construcția unei axiologii. Greșesc cumva?

NOI APARIȚII • ȘTIINȚA

MARCEL GHERMAN
UNIVERSURI PARALELE
CHIȘINĂU, EDITURA ȘTIINȚA, 2017

Volumul este alcătuit din câteva proze ce se înscriu în
genurile science-fiction și fantasy. Multivers este un roman
care conține toate genurile literare și urmează modelul
prozei modulare. Acțiunea sa se produce simultan în câ-
teva universuri paralele. Multvers este o încercare de a
evoca imensitatea și diversitatea universului imaginar, a
universului interior și a celui real, ca o viziune optimistă.
Iar romanul *Testamentul regatului Nirgalia* și colecția de
povestiri *Istorisiri din tărâmul Pandava* formează un ciclu
fantasy, *Cronicile Pandavei*, ce are ca nucleu căutarea unei
dimensiuni atemporale a vieții și istoriei. Aceste proze
îmbină tehnici narrative bazate pe cele mai noi tendințe
din literatură cu imaginarul filmelor, graficii și jocurilor
de computer SF. (**Editorul**)

FESTIVAL
INTERNATIONAL
ORGANIZAT DE:

UNIUNEA SCRITORILOR DIN MOLDOVA
MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN „MIHAI EMINESCU”
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHIȘINĂU

[illegible]

S-a născut pe 16 noiembrie 1955 la Bruxelles, Belgia. Locuiește din 1991 la Paris. Scrie atât în neerlandeză, cât și în franceză. A publicat zece volume de poezie în neerlandeză, printre care „Rekenkunde van de tastzin” („Aritmetica atingerii”, tradus în română de Baros/Mysjkin, 2012) sau „Enz., enz...” („Ș.a.m.d., ș.a.m.d...”, tradus în română de Abăluță/Mysjkin, 2017). A tradus autori clasici și contemporani, atât poeți, cât și romancieri. În ultimii ani, a publicat peste optzeci de poeți și prozatori români în diferite reviste belgiene, neerlandeze și franceze, și în volum. În colaborare cu Jan Willem Bos, a publicat prima carte de literatură din Republica Moldova tradusă în limba neerlandeză: „Een bloem van bloed met besneeuwde blaadjes” („O floare de sânge cu petale ninse”, 2015). În colaborare cu Doina Ioanid a publicat două antologii de poezie flamandă contemporană: „Lumina ultimei zile” (2014) și „Cu picioarele afară” (2016).

DRUMUL

Dimineaa, în timp ce scriu, încă plouă.
Zăresc muntele cu un vârî înalt de şase mii de picioare.
E acoperit cu zăpadă.

Vârful pare aproape, dar această aparență e înșelătoare.
Picăturile strânse formează un fel de vitraliu mat care nu-ți îngăduie să vezi
la mai mult de douăzeci de mile în fata ta.

Nu mai există drumuri, nu există decât urcușuri și coborâșuri direct în albiile torentelor nu întotdeauna secate.

Pe fundul uneia din nenumăratele râpe înaintez în cel mai strașnic torent pe care-l mai am de traversat sprijinindu-mă ntr-un toiaș lung ca să lupt împotriva curentului și să sondez adâncul din fața mea.

Apa îmi ajunge până la piept, dar mă țin tare și aterizez pe celălalt mal.

Noaptea mă surprinde la liziera zăpezilor.
Pe măsură ce mă cațăr, locurile fără zăpadă sunt tot mai rare.
Curând, calc pe un strat gros și alb fără nici o urmă de pas.
Aerul glacial al înălțimilor este incredibil de proaspăt și pur.

Focuri apar în depărtare.
Pe cerul de pe care vântul a măturat unul câte unul norii, apare dintrodată luna plină, strălucitoare.
Razele sale scaldă cât vezi cu ochii întinderea de zăpadă până la orizont unde de arată pe neașteptate, argintii și ușori, munții de șase mii de picioare.
Acolo strălucesc alte lumini.

S-a născut în 1953 la Vilnius, Lituania. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Vilnius. Editor de carte, moderator de emisiuni culturale TV. Președinte al Uniunii Scriitorilor din Lituania. Traducător din limbile germană, letonă și rusă. Este tradus în mai multe limbi.

Cărți publicate (selectiv): „Metai kaip strazdas: eilėraščiai”, Vilnius: Vaga, 1977; „Atminties laivas: eilėraščiai ir poema”, Vilnius: Vaga, 1980; „Nakties traukdyns: eilėraščiai”, Vilnius: Vaga, 1990; „Toks pasaulis: eilėraščiai Šiaurės Atėnams ir Visatai”, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1995; „Lapkričio atkrytis: eilėraščiai”, Vilnius: Tyto alba, 2003; „Antanas A. Jonynas: 54 sonetai”, Kaunas: Naujasis lankas: Kauno meno kūrėjų asociacija, 2013.

PATRIA

În noaptea neagră întreb un negru peregrin
ce stă îndurerat-derutat la răscruce de drumuri
– de ce rătăcești el prin lume
fără mamă fără dragoste fără patrie –

și el răspunde: mi-e teamă că blestemul meu
de multă vreme-i în aceste cuvinte:
probabil patria nu e decât nisipul
atât cât mi-a încăput să-l port în gură

FULGI

Totul se va topi: și timp și oameni
și cea ce stă cu un măr în mână așteptând trenul
în rotunjimea lor roțile bat la-ncheieturi de șine
„a judeca e ușor, a mărturisi e mai greu”

mi-a spus cineva însă eu am presupus
nu draga mea nu e chiar așa
dacă în noi a mai rămas ceva
sau dacă ar fi ceva amoral
în acest tren rapid
în vagonul curat
în acest tren de februarie în care
din buzunarele angajaților căii ferate
se-mprăstie zăpadă murdară

ea dormea pe patul tare de jos
iar măru' se rostogolea pe podeaua
pe care se topea spuza de zăpadă

Traducere din neerlandeză de Constantin ABĂLUTĂ și Jan H. MYSJKIN

Traducere de Leo BUTNARU

Volodimir DANILENKO

Ucraina

S-a născut la 13 septembrie 1959 în satul Turoveț, raionul Jitomir, regiunea Jitomir. Autor al cărților: „Orașul Întors” (2001), „Somnul din ciocul lăstunului” (2006), **nuvele și povestiri**; „Tăietorul de lemne în pustiu” (2008), **critică literară și eseistică**; „Gazelele sărmanului Remzi” (2008), „Dragoste în stil baroc” (2009, 2011), „Pălăria lui Sikorski” (2010), romane; „Umbrele conacului Tarnovski” (2012), **povestiri**; „Furtuni deasupra Turovețului” (2014), **cronică**. Laureat al mai multor premii. Cărțile sale au figurat în repetate rânduri printre cele mai valoroase apariții editoriale din Ucraina. Selecții din creația sa au apărut în limbile germană, japoneză, italiană, română, poloneză, slovacă, rusă, bielorusă. **Trăiește la Kiev.**

ÎN SPATELE LUI PANIKOVSKI*

Ochii tăi negri sunt supărați.
Fața ta e o mască a furiei.
„Ești o viespe ce înțepă”, –
îți spun.
Sari în sus de indignare:
„Dacă-i așa, am zburat!”
Apuci gentuța,
mă arunc din urma ta
și-ți aud tocurile țcănind supărat.

Orașul nocturn respiră un aer umed.
Orașul nocturn e ca o femeie umezită de excitare.
Orașul nocturn tremură de dorință.

Te ajung din urmă,
te prind de mână,
te duc la „Cupidon”**
și comand două pahare cu vin roșu fiert.
Micul Cupidon de deasupra își întoarce rușinat ochii
de la genunchii tăi rotunzi.
Micul Cupidon de deasupra își întoarce rușinat ochii
de la privirile tale nerușinate.
Bem vin roșu fiert, ne îmbătăm unul de celălalt,
și fața ți se împupurează ca un bujor.

Te iau de mână și te port prin oraș.

În preajma lui Panikovski se sărută îndrăgostiții.
Un bătrân evreu kievlean îl face pe orbul.
Un bătrân evreu kievlean umblă cu șiretlicuri.
Un bătrân evreu kievlean întruchipează nerușinarea.

Ne așezăm în spatele lui.
Frenezia noastră electrizează, brusc, scuarul.
Frenezia noastră e atât de convingătoare,
încât perechea îndrăgostită nu poate ține piept concurenței
și pleacă.

(.....)
„Panikovski vede totul”, –
îngân, întorcându-mi capul.
„Panikovski nu vede, –
îmi răspunzi și țopăi bucuroasă:
Nu vede! Nu vede! Nu vede!”

Vinul roșu fiert dă-n clocot în venele noastre
și trezește la viață doi vulcani.
Vulcanii colcăie și erup, o magmă fierbinte
se revarsă peste orașul umed,
peste trecătorii serii
și peste lumea întreagă.

Traducere de Arcadie SUCEVEANU

Petr BORKOVEC

Cehia

Născut pe 17 aprilie 1970 în localitatea Louňovice pod Blaníkem, traducătorul și jurnalistul Petr Borkovec face parte din cei mai cunoscuți și mai traduși poeți cehi contemporani. Autorul a studiat limba și literatura cehă la facultatea de Științe Umaniste a Universității Caroline din Praga. Poemele sale au fost traduse în aproape toate limbile europene. Petr Borkovec este laureat al mai multor premii naționale și internaționale. **Volume de poezie (selectiv): „Așternând tăcerea” (Pražská imaginace, 1990), „Ermitaj, oracol și teatru de păpuși” (Mladá fronta, 1991), „Galerie” (Mladá fronta, 1994), „Între fereastră, masă și pat” (Český spisovatel, 1996), „Muncile câmpului” (Mladá fronta, 1998).**

RĂGACELE*

Apoi, în întuneric, o răgace
lipește și desprinde frunzele de pe ramurile de păr,
alte două transformă etajul de stejari al pădurii
în scaune căptușite cu piele și pline de firimituri.
Acele incredibile șezlonguri
agitându-se și bălăngănindu-se ca niște palavre –
în ele nu stai nici așezat, nici întins ca lumea,
dar până la urmă tot adormi.

BRAȚUL MORT AL RÂULUI

La groapa de gunoi copacii stau alături de ritmurile poeziei,
solul de sub pietre se surpă cu tot cu înțeleptele cugetări.
Lasă. Aici amalgamul primăverii
acoperă hotarul inundațiilor de anul trecut.
Încă se umflă, apoi se întipărește.
Totul arată ca o scenă din războiul junglei.
Privește: sticle arini primii lăstari un iepure
în hexametri însoriți câmpurile.

DOUĂ DORADE 1773

Când trăiau, erau atât de frumos colorate,
încât le-am desenat încă de dimineată
și le-am păstrat în tabloul meu culorile din timpul vieții.
Ce uimite ar fi,
dacă ar vedea cu câtă precizie am făcut aceasta.

LIBELULA

Coadă libelulei
mustind de albastru metalic.
Lovește ritmic cu ea,
de parc-ar fi o armă ucigașă.
Dar de fapt, nu se întâmplă nimic: trei nuanțe de albastru, niște panglici,
ceva ce strălucește.
Mi-a murit iubitul
(era un pic cam dolofan, caiacul se scufunda întotdeauna din cauza lui),
deși nu sunt pe invers
și n-am pierdut pe nimeni dintre cei apropiați.

*Poemele fac parte din volumul „Wernisch” (Editura Fra, Praga, 2012)

Traducere de Mircea Dan DUȚĂ

Michaël VANDEBRIL

Belgia

S-a născut pe 23 mai 1972 la Turnhout, în partea flamandă a Belgiei. A făcut studii de drept la Universitatea din Antwerpen și la cea din Trento. A debutat ca poet în 1998, cu „Poetry & Straight Jazz”, un program în tradiția beatnicilor. În 2000 a fondat grupul Le Tigre Unick, cu care a organizat happeninguri literare la Antwerpen și Amsterdam. În 2002 Vandebril a fost numit în funcția de coordonator al „Antwerpen Orașul Cărții”, un eveniment pentru care UNESCO i-a acordat, în 2004, orașului-port flamand titlul „World Book Capital”. Este programatorul Festivalului Internațional de Poezie Felix Poetry Festival, desfășurat tot la Antwerpen. În ianuarie 2012 i-a apărut primul volum de poezie: „Exilul lui Maeterlinck” care i-a adus, în 2013, Premiul „Herman de Coninck” pentru cel mai bun debut. În 2016 i-a apărut al doilea volum: „New Romantics”.

NICIO ALTĂ LUME*

nu-i nicio ființă care se înclină în favoarea noastră
mă uit la focul care se stinge

și la o lume subacvatică verde care încet
dar sigur curge sub picioarele noastre

șopârlele îți mănâncă din palmă
în timp ce barbații târăsc o stâncă până ce se rostogolește

grăunțele de mare grele ca niște pietricele se lipesc
de harpoane lor spălate

pe o căldură de azur și în cântece matinale
rămân sub tine spatele meu se gârbovește nicio altă

lume decât asta nu-i nici o ființă
care se înclină în favoarea noastră

te uiți la focul care se aprinde
și se stinge din nou

PARADISUL PIERDUT

când am plecat de-aici aveam tot
dar acum vin cu mâinile goale

spre acest pământ de deșeuri și sticlă
niciun pește nicio pasăre doar liniștea

asurzind fiecare ureche casele noastre
părăsite strălucesc sub soarele aprins

în locul ăsta despicăm fructul
și mâncăm pe săturate o căldură binefăcătoare

atunci am auzit o voce de fulger
și ne-am ascuns acolo unde cerșetorii

și vagabonzii se pitulează murdari
și fără de apărare împotriva violenței

arzătoare care se strecoară ca un nor
vinovat în trupurile noastre complet despuiate

când m-am dus de aici aveam totul
și ție îți arăt mâinile mele goale

Traducere de Doina IOANID și Jan H. MYSJKIN

Florina ZAHARIA

România

S-a născut la 2 decembrie 1975 în Galați. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România. A absolvit Facultatea de Litere (română-engleză) și un Master în „Teoria și practica textului”. În prezent este manager al Centrului Cultural Dunărea de Jos Galați. Cărți publicate: „goală pe străzi”, 1998, Ed. Eminescu, București, Premiul Uniunii Scriitorilor (Filiala Iași) pentru debut; „posssssster”, 1999, Ed. Prier, Craiova, Premiul Nichita Stănescu; „alexandru - manuscris de mângâiat”, 2001, Ed. Cartea Românească, București; „nueufiorina”, 2004, Ed. Vinea, București; „1863 - 1894 așteptarea fără brațe”, 2007, Ed. Opera Magna, Iași, Premiul Hyperion; „eua”, Ed. Paralela 45, Pitești, 2010; “bandagebody”, Ed. Fundației Culturale Antares, 2011; “manifestrup”, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011.

dati-vă la o parte
nu îmi boțiți voi strada
vreau să mă plimb

(fata de poezie)

cum m-am întins de-a lungul unui poem și dorm
până când se rupe în mine aerul în greutate mici și vii
știu cum arată litera pe dinăuntru are pumnii strânși
gata să se lase în voia inimii
nu mor
eu curg din mine toată în interiorul mâinilor
inima cu poezia-n gură gata să se îndrăgostească
păpuși dichisite la colțul străzii stau de vânzare

fata are talia poeziei
băiatul se sărută cu talia ei

mă învelesc numai în gura cuvântului și sunt altfel
carnea mea dintr-o parte pare o literă
care-mi vrea tot trupul.

înlăuntru
o mie de degete scriu pe un singur caiet

când mama mi-a descoperit un os colorat
și a plâns și am mers împreună la doctor
sufeream de loculdintine.

dinflorinaînflorina

pansează-mă numai așa pot să intru în mine
el spune că se îngrozește când îmi separă trupul de literă
că vai nu rezistă o să se ducă atât de tânără
îl contrazic. în comparație cu poezia mea eu sunt mâna
care-și mușcă degetele
sunt mult mai rea decât scrisul meu

cu saliva ta mă lipesc pe dinăuntru
tot mai gros de mine
vreau să petrec mai mult timp cu inima mea
s-o alint s-o gătesc s-o scot în lume

nu ies deloc dinflorina
diminețile mă plimb cu ea prin vene
rochițe îmi cos din absențele ei
îmi fotografiez vârfurile degetelor pe dinăuntru
fac postere cu ele și le agăț de mâini
iar în oglindă mă uit prin buric
târăsc prin mine și scrisul
sunt ghiozdanul lui.

Efe DUYAN

Turcia

Poet, arhitect (n.1981, Istanbul).Licențiat în arhitectură și filosofie la Universitatea Tehnică „Orientul Mijlociu” din Istanbul, master în Istoria și teoria arhitecturii la Universitatea Tehnică Yıldız, doctorat în filosofie Universitatea de Arte Frumoase „Mimar” – unde în prezent predă Istoria arhitecturii. Ca poet a avut numeroase participări internaționale, incluzând Word-Express Project, Edinburgh Book Festival, London Book Fair, Berlin Poetry Festival etc. Poeme semnate de el au fost traduse în bosniacă, cehă, chineză, croată, daneză, engleză, estoniană, franceză, greacă, germană, ebraică, maghiară, italiană, letonă, lituaniană, română, macedoniană, malteză, occitană, slovenă, ucraineană, velșă. Volumele sale de poezie sunt: „Sıkça Sorulan Sorular” („Întrebări frecvente”, 2016), “Tek Şiirlik Aşklar” („Un poem de o noapte”, 2012) and “Takas” („Schimb”, 2006).

CUM AU FOST LĂSAȚI SĂ PLECE CEI PATRU MUNCITORI DE LA STAȚIA DE POLIȚIE EYÜP

gratii, huruituri, lumina galbenă murdară.
cum i-ai descrie pe cei dinăuntru?

1. așteptând în celulă păstrându-și tricourile curate
2. aranjându-și părul cu mâinile pline de regrete
3. știind că totul ar fi mai ușor dacă ar renunța la toate lucrurile în care cred
4. toate variantele de mai sus

pentru zece mii de ani, pentru multe decenii, până ieri.
dacă noi credem în cărțile de istorie, atunci ei:

1. evită contactul vizual unul cu celălalt
2. pleacă se furișează abandonează când le e frică
3. inspiră eroi legendari chiar și atunci când le e frică

în afara stației de poliție, oameni şușotesc impaciențați.
mulțimea arăta diferit: de ce?

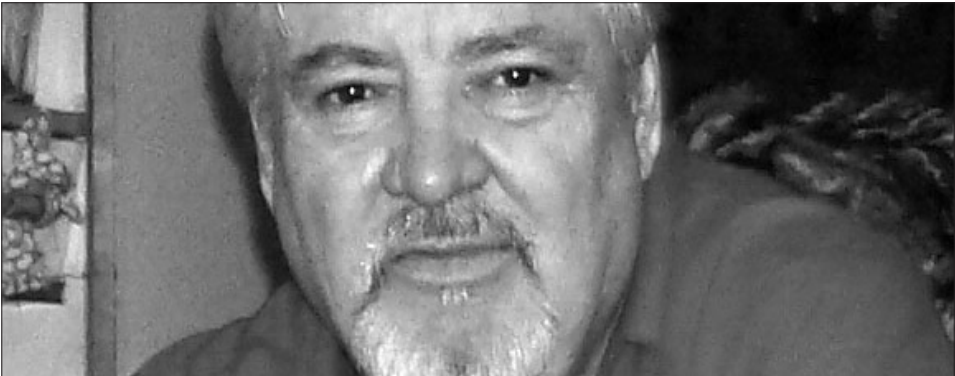
1. cel maine obișnuit festival pleca din oraș
2. circula o poveste cum că regele a primit un șut în fund
3. cineva a menționat leul fricos din oz
4. pentru că a început să se pocnească din degete înainte să înceapă dansul

ce s-a întâmplat dup-aia?

1. s-au dat jos cătușele cu un catchphrase mai puțin cunoscut
2. un nume nou a fost cusut pe tricourile lor curate încă
3. sau, ceea ce s-a și întâmplat, s-au împrăștiat pe străzile Istanbulului.

UITÂNDU-MĂ LA TINE

Întorcând țestoasa invers,
fetița fuge
Pentru prima dată,
țestoasa vede cerul.

Victor MUNTEANU

România

S-a născut în 1954, Bălăușești-Roman, jud. Nemț. Licențiat în drept. A debutat cu poezie în 1981 în revista „Flacăra”. Scribe și proză, teatru, editează cărți, este președintele fondator al Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov”, director al revistei „Viața băcăuană” (organul de presă al Cenaclului literar-artistic „Avangarda XXII”) și al Editurii Fundației Culturale Cancicov, conduce reviste, organizează festivaluri naționale și internaționale de poezie (Festivalul Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII”, Festivalul-Concurs de Creație Literară și Jurnalism pentru Elevi și Studenți „Extemporal la viitor”. Cărți publicate: „Prier”, Premiul de debut în volum al Editurii „Cartea Românească”, 1987 (volum colectiv); „Vești la marginea acoperișului”, 1993; „Locuință pentru un strigăt”, 2004; „Prizonierul tăcerii”, 2016 ș.a.

RĂNIREA VEDERII

Prin spărtura din cer, dimineța îți curge în pumni,
nu mai ai timp să-ți dai cu lumina rece pe față,
să te speli de nopțile grele ca plumbul, nu mai e timp –
pe albastrul tăios o ciocârlie înverșunând înălțimile:
nicio sete a ochilor n-o mai poate ajunge...

Încă și mai sălbatici prunii ascultându-ți sângele inimii.

Ah, suflet al meu, ciocârlia se-afundă în cer –
zadarnic te prăbușești în genunchi s-o nlocuiești cu un țipăt!

DESCHIDEREA OCHILOR

Fecioara ascunde cu palmele țipătul frunzelor moarte,
dezleagă numele frunzelor și le asfințește pe străzi -
octombrie a înfrânt înălțimea în arbori
și friguroasă-i lumina ce sfâșie cerul...

Iată, drumul coboară în păsări –
prin piață vântul scuipă în suflet ultimii sâmburi.

Spinule, spinule – iarbă greșită –
zarea veșnic există doar prin ceea ce nu-i...

DEPĂȘIND MUȚENIA CRUCII

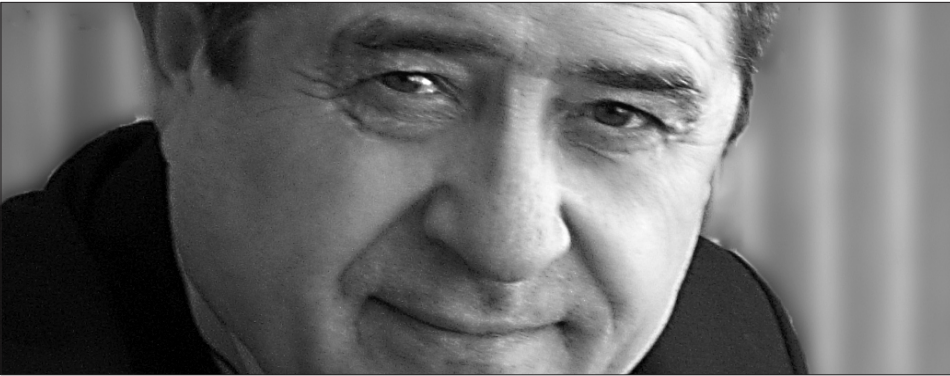
Afară plouă rupând în strigăte grele văzduhul,
curg înălțimile peste satul întreg.
Stau în bufet cu viața aruncată pe jos,
cu tâmpla asurzită de tăcerea din mine –
lumina felinarului ocărăște ultimul om de la masă...

Stau în bufet și las lucrurile pe înțelesul lor
să-mi îndumnezeiască absența...

POEM SCRIS FOARTE ÎNCET

Iată, așteptarea a îngreunat cutia poștală,
fereastra și-a spart răbdarea să intre un fel de
lumină a surâsului tău,
când singurătatea devine prăpastia unde mi se năruie trupul
zgâlțâind amiaza orașului,
când în cădere pot fi doar umerii, fruntea și cerul -
și nimeni nu mai rămâne deasupra.

Poate gestul tău iscălind gândurile mele,
poate liniștea ce mă scade încet
lovind echilibrul cuvintelor...

Mihailo KAMENIUK

Ucraina

S-a născut în anul 1948. A studiat la Universitatea Pedagogică din Vinița, Ucraina. După facultate, a fost angajat în mai multe redacții de presă pentru tineret. Debutează editorial în 1971 cu cartea de versuri „Patru strune”, urmată de „Frați în numele focului” (1978), „Respirația râului” (1981), „Cerneală pentru Herodot” (1985), „Păsări inelate” (1991), „Pasărea adâncurilor. 100 de poeme de dragoste”, „2000” (trei volume), „Spadă și trandafir” (2001-2008), „Cântecele haimanalei tandre” (2010) ș.a. A publicat și câteva volume de publicistică documentară. Deținător al mai multor premii literare importante. A fost vice-președintele Uniunii Scriitorilor din Ucraina. În prezent, este președintele Organizației Regionale Vinița a Uniunii Scriitorilor din Ucraina. Versurile de mai jos sunt dintr-o țară aflată în război. Versuri de luptă. De dragoste. De pace.

ISPITIREA PRIN TEXT

...veni. Se cuibări.
...Trăi în firea mea,
trezind fiara din mine.
„Dar cum te cheamă, cine ai fi?...”
...Spuse:
„Credința.
Dar tu nu-mi aparții,
astfel că nu te mai supăra,
nu căuta alibiuri.
Tu nu depinzi de nimeni,
cum nu depinde zăpada
de schiuri”.

DRUMUL ALB

...să mai fie nevoie de Noe
când e potop de cireși înfloriți?
Râd de cel care-am fost ieri,
azi având ochii mai potoliți.

Cunoscând și lauda Și pâra,
găsind pentru ele cuvânt potrivit,
chiar să fi fost eu un altul ca ieri
sau doar poate mi s-a năzărit?

Dar nu m-am dezis de Dumnezeu,
nici El de mine, pentru păcate.
Din nou luminează drumul alb
în ochii mei ațintiți departe.

* * *

Viața...
complicată, în singurătate
toate-s amestecătură himerică....
...Lasă-mă să intru-n singurătatea ta
ca pe un păcătos
în biserică.
...Și spovedește,
Și iartă
pe cel ce greșește
fără să știe
Și ca înecatului
las’ să-i intre-n trup
ultima melodie.

Coman ȘOVA

România

Coman Șova s-a născut la 18 octombrie 1933 în București. Debutează cu poezie în 1951. Primul volum, «Astrul nimănuî», îi apare în 1970. A editat până în prezent șase volume de versuri. În 2010 publică la Jena volumul de versuri „Die Liebe ist mein Alltagskleid”, tradus de Ioana Crăciun. Este director al revistei „Bucureștiul literar și artistic”, pe care a fondat-o (2011) împreună cu poetul, criticul și istoricul literar Florentin Popescu. Membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1973.

FIREASCĂ, POATE

Glasul nu ți-l mai disting deloc,
nici părul lung în amintire,
ora aceea a fost un nenoroc,
firească, poate, în neîmplinire.

Nu ne mai adună seara laolaltă,
e-o miercure amară dedesubt,
tu vii din luni, eu vin din vineri,
și punțile lui joi s-au rupt.

Albastru-i greu, ninsoarea lungă,
sub pensule de iconari –
vin îngeri care ne alungă
în lutul roții de olari.

STARE DE TÂRZIU

Doamne, adu-mi calul cel plecat în nori,
ia-l de frâu și vino să-mi ascuți un gând:
eu m-am tot născut de-atâtea ori –
adu-mi calul, Doamne, calul alb și blând.

Mă grăbesc, Părinte, vreau să plec cu el
într-o lume mare, cu tăcerea-n geamuri,
să crească înserarea lină pe-un inel,
dintr-o coapsă crudă oglindită-n hamuri.

Adu-mi calul, Doamne, cel tăcut ca piatra –
l-am mânat să pască nouri în april –
vreau să-alerg pe coama-i cu tăcerea toată,
nu mai vreau, Părinte, să mă-ntorc copil.

NUNTA DE AUR

Am cuprins anii între noi, i-am cuprins,
distanțele-s pline de scrum,
bărci obosite lângă focul aprins
zac în uitare acum.

Cad ramuri de tisă peste patul de nuntă
și mari reverii ne absorb
la masa târzie cu mireasa căruntă
plângând lângă mirele orb.

Își leapădă cerbii coarnele-ntinse,
păsări își poartă zborul prin ploi,
e-o albă tăcere pe văile ninse,
o albă tăcere coboară în noi.

Vladimir SARIȘVILI Georgia

S-a născut în 1963 în Batumi, Georgia. A absolvit Facultatea de Filologie rusă, Universitatea de Stat din Tbilisi. Sonetolog, doctor în filologie cu o teză despre sonetele lui C. Balmont. Membru al Uniunii Scriitorilor din Georgia. Membru al Uniunii Traducătorilor din CSI și Țările Baltice. Laureat al mai multor premii literare naționale și internaționale. Cărți publicate (selectiv): Стихи. Поэмы. Переводы» (Москва, «Садовое кольцо», 1990); „Afterlife” (Тбилиси, 2007); «Осенняя жатва» (поэзия, драматургия) (Тбилиси, 2011); „Лорд Мальборо” (избранная лирика, Москва, 2012); «Проблемы художественного перевода» (Тбилиси, «Мерани», 2013).

DEDICAȚIE ORAȘULUI BATUMI

Nu că-aș fi un distrat, ci e marea de vină
Cu talazuri la țărm – simfonie marină, –
Cu magnolii visând lângă-înălți palmieri,
Cu fecioare ca fraga în dulci mlădieri.

Nu că-ași fi un distrat – Marea Neagră mă ține
În favoruri de basm și-orizontaluri senine,
Pe cărări tănuite urzind anii în goană...
Ce păcat că secretul l-am șoptit unei doamne...

Marea chiar m-a vrăjit, nu-s distrat cum se pare,
Vechea Troie din veac parcă-alături răsare.
Și corăbii treceau după lungul repaos –
Cu-Agamemnon la bord și cu el - Menelaos.

Din cel Pont Euxin am pornit, cum se vede,
Ca poet pe pământ și prin timp voi purcede,
Nu că-aș fi un distrat, ci e marea de vină
Cu talazuri la țărm – simfonie marină...

DEDICAȚIE ORAȘULUI TBILISI

Când flașnetaru-n grabă își punea
Micu-ariston pe umăr, tinerește,
Schimbând a pieții zarvă ce sporea
Pe-un chef, la Ortacial, împărătește –

În semi-umbră, vânt răcoritor,
Cu-alai de fete, dans sprintar de săbii,
Drept consolări având, asurzitor,
Un cor de curioși, ca niște vrăbii.

Când flașnetarul tânăr sta vrăjit
De „Valsul Vienez”, topind lumina,
În jur - perechi, perechi, la nesfârșit,
În dans ușor pecetluiau grădina.

Din cupe vechi de corn sorbeau licori
Vitejii cneji cu solii împreună,
Și chefuiau așa până în zori –
Vecini, prieteni - numai lume bună.

Bătrân e flașnetarul, gârbovit,
Și-au dispărut livezile în floare.
Din când în când e oaspete dorit
Al fostelor frumoase dansatoare.

Servind un ceai, dulceață-ncet gustând,
Sub coperișul ros de vremea dusă
În tristul asfințit adie-un gând
Și-o umbră din povestea lor apusă...

Traducere de Ilie T. ZEGREA

Doina IOANID România

S-a născut la 24 decembrie 1968, în București. A absolvit Facultatea de Litere a Universității București în 1995 și cursurile de Master (Studii Culturale Franceze) la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a aceleiași universități, în 1998. A publicat poeme în volumul colectiv „Ferestre 98”, Onești, 1998. A debutat individual cu un volum de poeme în proză : „Duduca de marțipan”, Univers, 2000 (Premiul de debut „Prima Verba”). Au urmat alte volume de poezie: „E vremea să porți cercei”, 2001, „Cartea burților și a singurătății”, 2003, „Poeme de trecere”, 2005, „Ritmuri de îmblânzit aricioaica”, 2010. Poemele sale au fost traduse în franceză, maghiară, turcă, slovenă, bulgară, croată, neerlandeză și engleză. A tradus din limba franceză mai multe cărți. A participat la Festivalul Internațional de poezie de la Istanbul (2009), la Poetry International Festival Rotterdam (2011), Poetry Parnassus (2012) Felix Poetry (2013). A fost asistent universitar la catedra de Limbi Străine a Facultății de Litere, Universitatea „Transilvania” Brașov, între anii 1998-2005. În prezent este secretar general de redacție la „Observator cultural”.

CELE MAI MICI PROZEME

ZânzânimziZânzânimzi, litere din ceașca de cafea plutind peste câmpul verde, cu salcâm și soc.

ZânzânimziZânzânimzi. Dinspre primăvară spre vară. O albină intră pe geam. Mama mănâncă o căpșună. În cinstea ta, spune ea. Dar nu mă cheamă Elena, nici Constantin. ZânzânimziZânzânimziZânzânimzi. Mama mai mănâncă o căpșună. În cinstea ta, spune ea. Dansul păsărilor peste câmp. Coregrafia unui păsărar neștiut.

Un pumn de cireșe, un oblon alb în față și surâsul unui bărbat pierdut pe o străduță. Apoi imaginea lui pe genunchiul meu. Une poignée de cerises, un volet blanc en face et un souris d’homme perdu dans une ruelle étroite. Puis, son reflet sur ton genou de doudoune. Un homme-boîte vient se ranger à mes côtés: « T’es une jeune femme qui se cache derrière une cigarette ». Șo-sețica își aprinde o țigară și-și rulează șosetele.

Cele mai frumoase cuvinte sunt cele care-ți apar pe vârful degetelor într-o zi de octombrie trimisă din depărtări. Îți freci ușor degetele, și ele apar. Uneori semănă cu sticletele de la fereastră, alteori, cu o privire căprui. Și de cele mai multe ori se întind dinspre intersecțiile din palmele mele spre alte degete.

Câteodată liniștea sparge un obiect din apropierea mea. Și-atunci nu mă mai simt atât de singură, spune ea. Uite-așa, din neăgare de seamă. Poc o scrumieră.

Două agrafe pe un birou. Din cele simple, care se prind discret în coc. O mână se retrage, discret ca poveștile lor. Ciorbă de limbă n-am mâncat. Asta-i specialitatea altor femei. Limba mea mi-am ascuns-o, mi-am mușcat-o, până a devenit o altă limbă. N-am arătat-o nimănu. Sau poate vreunui doctor care n-a priceput nimic. Limba mea era ușor crăpată. Apoi umflată: cu antibioticele nu m-am înțeles prea bine nici-odată. Limba mea se înțelegea cu prea puțini, ei, poate nu chiar așa puțini, deși nu era chiar o limbă de unică folosință. Dar parcă are cineva nevoie de o limbă mică, crăpată, cafeinizată, pe care nici măcar eu nu știu ce cuvinte mai stau! Și de când nu-mi mai pasă de ea, limba mea a devenit mai mică, tăcută ca o batistă intrată la apă.

Există o puzderie de teorii despre timp și spațiu. Uneori, pe o bucată de șal sînt înșirate călătorii în timp și spațiu. Oameni, gesturi, străzi, aeroporturi, porturi, orașe. Și am multe șaluri. Cît să fac o cameră cu povești. Pe unul, a rămas zîmbetul unui pescar frigînd pește în port, la Istanbul. Pe altul, o zi din viața unui cal normand. Sau o mână aranjând lucrurile în sertar. Sau o stradă cu un acordeonist. O incantație pentru o fereastră. O cameră din șaluri cu povești, pe mai multe voci, cu zugrăveli diferite. Și le pot rearanja după cum îmi place să călătoresc.

Poveste din Țara Papucia: într-un aeroport papucii unei țigânci țacănesc de colo colo, căutându-și zborul. Fășul ei jerpelit flutură în urmă.

Denisa DURAN

România

Denisa Duran s-a născut în 1980. A absolvit Universitatea din București , specialitatea Limba și literatura română și engleză. A lucrat ca jurnalist, traducător, redactor (la Romanian Book Review), iar din 2007 este manager de proiect la Institutul Cultural Român (București). A publicat până acum patru cărți de poezie: „Pufos și mecanic” (2003), „Omul de unică folosință” (tradusă în engleză de Florin Bican și publicată de Galway Print, Irlanda, în 2009), „Sunt încă tânără” (2012), „Dorm, dar stau cu tine” (2014). Primele trei cărți au fost semnate cu numele Denisa Mirena Pișcu. Poemele autoarei au fost traduse în limbile engleză, cehă, bulgară, germană, finlandeză, italiană, poloneză, turcă, macedoneană, arabă și slovenă. A participat la mai multe festivaluri de poezie din lume. A tradus din lirica unor poeți precum Nikola Madzirov (Macedonia), Immanuel Mifsud (Malta) și Neil McCarthy (Irlanda).

Cu mintea ieșită afară din mine
mă vedeam,
dibuiam,
trăgeam de marginile corpului meu,
să le desfac,
să mă pot strecura
din nou înăuntru.

(Cu mintea ieșită afară din mine)

Intru în casa părinților mei
cu tine în creier,
agățat acolo,
ca o clamă de păr.
Intru în casa iubitului meu
cu tine în stomac,
un ulcer blând,
leziune fără tendință de cicatrizare.
Intru în casă
goală,
fără mine.

(Goală)

Să fim acolo, față-n față,
cu răsuflarea într-o răsuflare,
și să ne povestim cum ne-am iubi –
cu sâni calzi,
cu mâini goale...

Dimineța pătrundea în noapte
ca vorbele tale în corpul meu.

(Dimineța pătrundea în noapte)

Tăcerea ta e un pom înflorit –
mă apropii de ea,
îi miros florile,
îi mănânc frunzele,
îi mușc lemnul,
creangă, după creangă, după creangă,
și trunchiul puternic, dur –
până când îmi umplu gura de pământ.

(Tăcerea ta e un pom înflorit)

Dumitru BRĂNEANU

România

S-a născut la 26 octombrie 1953 în Hârtop-Suceava. A absolvit Institutul de Agronomie „Ion Ionescu de la Brad” din Iași. În prezent este secretar al Cenaclului de cultură „Octavian Voicu” Bacău. Director al editurii Ateneul Scriitorilor. Redactor al revistei de cultură „Plumb”. Deține mai multe premii literare naționale. Cărți publicate: „Suntem fiii acestui timp”, 2000, 2002; „Însemnări de pe acoperișul vieții”, 2003; „Vara târzie”, 2006; „A obosit lumina”, 2007; „Pelerin la templul cuvântului”, 2011; „Condamnat la dragoste”, 2013.

SUNTEM DOUĂ TOAMNE

vino pe țărmul de iluzii
chip senin al zilei care ești
acum când amândoi
suntem două toamne
adunate
într-un snop de nădejdi
legat
cu un mănunchi de raze
culese
din grădina dragostei!
să bem
depărtarea dintre noi
cu paharul inimii
păstrează-mă
în fagurele sufletului
merindă pentru mai târziu
cât încă nu mă desfrunzesc
amintirile
cât încă umbli desculță
vară de lumină
prin întomnatice gânduri
cât încă beau liniștea
din căușul privirii tale

S-A COBORÂT

s-a coborât în mine o liniște
ca o femeie căzută în rugăciune

mi-e teamă că într-o zi
voi sfârși ca un lung oftat
aceste blestемate de depărtări
ce rostogolesc amintiri
prin fereastra
de cânepă a zilei
și cine știe din ce vieți scăpate

fii tu scâteia
s-aprinzi fuiorul de întuneric
ce vremelnic mă străbate

* * *

o întâmplare imposibil de reprodus
zidul din mine se surpă fără zgomot

mașini de fabricat vise
zac ruginite la marginea orașului

poeme schiloade ies din morminte
nu mai e loc de scăpare nici în cuvânt

Müesser YENİAYTurcia

S-a născut la Izmir, Turcia, în 1984. A absolvit Universitatea Ege, specialitatea limba și literatura engleză. Cărți publicate: „Și întunericul se prăbușește” (2009), „Am atras din nou cerul” (2011), „Înainte de mine au existat Deșerturi” (2014) ș.a. A tradus din poezia lui Ronny Someck (2014), Attila F. Balazs (2015), Mai Van Phan și Nguyen Quang Thien (2015). A câștigat mai multe premii în Turcia. Müesser editează revista literară „Şiirden” (de poezie). A participat la mai multe festivaluri literare din întreaga lume. Este membru PEN și al Sindicatului Scriitorilor din Turcia.

DISCUȚIE PERMANENTĂ CU CEL IUBIT

m-am deschis pentru tine
ca dinții
unui fermoar

unul câte unul
sunt ruptă în jumătate

când m-ai atins
am privit slava
pământului

[în mâinile tale
sunt mici
zâne zburătoare]

tu ai văzut acel dulce
gol din mine

corpul meu
ca o zăpadă topită
amestecată cu corpul tău

LUMEA ASTA E UN BĂRBAT

sunt o femeie
ca acest pământ imens
Sunt fără copaci

poate că sunt vie
sunt sub pământ
sunt cu susul în jos

Respir
nu așa încât să mai rămân în această
lume

Uneori mă duc la un om
– la o nimicnicie –

lumea asta e un bărbat
puternic, laș, înșelător

Traducere de Moni STĂNILĂ

Salim BABULLAOGLUAzerbaidjan

S-a născut în 1972 în Azerbaidjan. Reprezentant marcant al „noului val” din literatura azeră. Deține mai multe premii literare internaționale și naționale: Premiul internațional Rasul Rzi, Premiul „Arte” (Serbia), Pana de aur (Kirghizia) ș.a. Poezia sa a fost tradusă în numeroase limbi. Este membru al PEN-centrului de la Bișkek. Președinte al centrului de traduceri și relații literare.

VIZITĂ

Bunicul meu a murit în șaptezeci și șapte:
eram mai mic decât e fiica mea acum ...
În momentul de față suntem în cimitir cu soția și copiii.
Au trecut douăzeci și nouă de ani de atunci,
cimitirul satului s-a lărgit:
și bunica se află de doi ani aici alături de bunicul meu ...

Aici? Unde adică aici?

Este prea târziu să plâng după bunicul meu; cum ar spune prietenii,
sunt și eu destul de bătrân;
îmi amintesc de un băiat cu părul creț la înmormântare;
îi era plăcut să-i vadă pe toți împreună,
se uita cu uimire la portretele de pe pietrele funerare;
el nu se gândea la moarte, întrucât nu o înțelegea,
nici acum nu o înțelege, deși în fiecare zi o întâlnește.

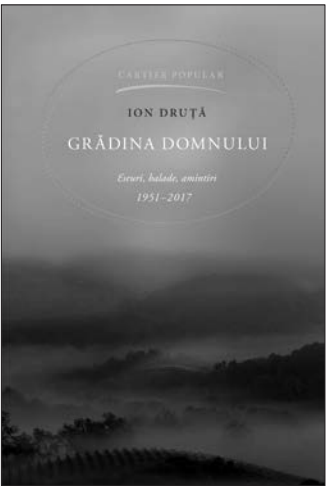
Lacrimi în ochi...

„Să ne întoarcem, copiii vor răci”, spune soția.
Afară e caldură mare, încât mi-i cumva jenă de iarnă.

Se aude vocea veselă
a fiicei, care îl cheamă pe fratele ei mai mare să o ajute:
vrea să prindă un fluture care a zburat pe un mormânt,
în timp ce noi suntem înconjurați de pietre funerare și moarte...

Traducere de Grigore CHIPER

NOI APARIȚII • EDITURA CARTIER • NOI APARIȚII

ION DRUȚĂ GRĂDINA DOMNULUI ESEURI, BALADE, AMINTIRI (1951-2017)

„Druță mă uimește, mă cutremură de fiecare dată prin optimismul său inepuizabil. El, care a avut de înfruntat atâtea! E ceva de neînchipuit. Se întunecă cerul cu desăvârșire, dar iată că apare în piesă un om, unul singur, și se întâmplă ceea ce părea cu neputință. La Druță omul este singurul răspunzător în fața conștiinței sale, pentru că nu există o mai mare răspundere decât cea pe care o ai pentru sufletul tău, pentru casa ta, pentru neamul din care cobori și în general pentru tot ce e viu pe lume.”

Imants ZIEDONIS

DUMITRU MATCOVSCHI BUCURAȚI-VĂ (ANTOLOGIE DE VERSURI), EDIȚIA A II-A

„Poet al mărgioarei de Est a românismului trecută prin foc și prin sabie, sacerdot al Basarabiei cu oameni care au chipul lui Isus, Dumitru Matcovschi s-a identificat mereu în poezie cu o voce colectivă. În profundele și inconfundabilele ei sonorități regăsim o afectivitate caldă față de lucrurile umile de acasă, chiotul baladesc de voinicie și rezistență identitară, bucuria simplei dăinuiri dublată de o nemărginită sete de credință, expresia mesianică a unui rost existențial și istoric comun deosebit. Odată cu trecerea anilor, inflexiunile acestei voci capătă accente tragice de litanii în genunchi pe ruinele stingerii unui neam, un gust amar al vidului și zădărniceii, tonuri de blesteme biblice, vehemente satirice țintind finalitatea unui efect de exorcizare. Iar peste toate, ca o boare vindecătoare, se insinuează un sentiment al infinitului vieții, o râvnită intimitate cu verdele crud. Este simțirea unui aproape pe care toți poeții reprezentativi ai Basarabiei de azi l-au dorit cu o patimă ardentă. În pragul ultim al vieții, în fața Providenței, ei l-au invocat cu o nesfârșită sfială, într-o psalmodiere de rugă a inimii transmisă de tradiția filocaliilor, dar cunoscută în spațiul dintre Prut și Nistru, prin amara experiență a marginii, ca o experiență a fatalității care numai cu ajutorul lui Dumnezeu poate fi îmblânzită.”

Andrei ȚURCANU

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (XVIII)

8.VIII. Siena

După o săptămână, cu ochii încă... plini de Roma, revedem Siena. Emblematica ei Piazza del Campo, Turnul Mangia cu zveltețea și lejeritatea structurii, cu delicatețea efectelor cromatice, jocul armonios de lumini și configurații care, în ansamblul lor, țin de conotațiile tipice ale artei sieneze.

Deci, cutreier Siena, însă Roma (de ieri, încă!) mai e în firea mea. Nu cred să plece vreodată din ea. Rememorez, recapitulez, captez alte și alte gânduri, idei, senzații apărute în prelungirea sau completarea celor pe care le-am avut, le-am trăit pe ambele maluri ale Tibrului ce adusesese leagănul cu Romul și Remus, întemeietorii Cetății Eterne. În toate astea, mereu mă servește pe cinste un MS. Un simplu *Memory Stick*. Iată că, azi, acest „rudimentar” (după cum arată) înglobator de informație devine expresia sui generis a ceea ce spunea anticul: *Omnia mea mecum porto* – *Toate cele ce-mi aparțin le port cu mine*. Asta, după mai bine de două milenii și jumătate, de când respectivul adagiu apăru pe lume, rostit sau scris de filosoful Bias, unul din cei șapte înțelepți semilegendari ai Greciei.

În preajma impozantei Columne a lui Traian, îmi veniră în memorie unele detalii din dialogul pe care, la începutul anilor 90 (da, secolul trecut...), l-am avut cu controversatul nostru concetățean Iosif Constantin Drăgan. Și iată că de la memoria mea omenească trec direct la memoria stick-ului, în care găsesc următoarele:

„I.C.D. – Să nu uităm că banii pentru Columnă i-am dat tot noi sau, mai bine zis, străbunii noștri de acum circa 2 mii de ani. Legiunile romane au dus în Italia zeci de care încărcate cu lingouri și obiecte de aur ale geto-dacilor, capturate după înfrângerea lui Decebal (...) În anul 1953 am fost în orașul spaniol Italica, unde s-a născut Traian. Am ajuns cu o propunere referitor la Columnă la Franco.

L.B. – *Dictatorul de pomină*?

– Păi se știe care Franco. Dar când i-am vorbit de o copie a Columnei la Italica și de o alta la București, el m-a înțeles, interesându-se cum ar fi posibilă realizarea unui astfel de proiect... Din ce să facem copia, pentru ca să n-o distrugă trecerea timpului, intemperiiile naturale? Se propusese cimentul alb în amestec cu marmora măcinată. Însă, pe baza unei biserici din Roma, la care s-au folosit atare materiale, s-a tras concluzia că aplicarea fierului ca armătură duce, până la urmă, la distrugerea edificiului. S-o armăm cu nailon, cu inox? Tot nu ține. Și-apoi cum să reproduci în detalii și exact atâtea chipuri, atâtea scene, sumedenia nuanțelor de relief? Am cumpănit asupra diverselor propuneri, am visat, însă am ajuns la concluzia că,

aproape 95 la sută, este imposibil să înfăptuiești o copie a celebrului monument.

– *După ce în locul statuii împăratului Traian a fost pusă cea a Sf. Petru, se zice că bronzul acesteia, intrând în contact cu ploile, afectează Columna, o distruge.*

– Luptă mare, ce mai! Luptă ca să-l dăm jos pe Petru. Ce caută acolo pescarul? Ce caută el pe mormântul lui Traian?...

Ba chiar oferisem o statuie de marmură, trei metri înălțime, s-o înlocuiască pe asta de bronz, însă în Italia miniștrii sunt legați de Vatican... Deși am vorbit și la Vatican, cu secretarul de stat care mi-i bun prieten. Dar totul a rămas pe vechi... Am fi putut duce la capăt acțiunea de «reîntronare» a lui Traian, însă s-a opus acel mafiot de ministru al bunurilor culturale”.

Edificarea Columnei fusese încheiată în anul 113; spre cer, în vârful serpentinei basoreliefurilor (h 30 de metri), se terminau... războaiele romanilor cu dacii. Este o construcție din 18 blocuri de marmură de Carrara, fiecare cântărind 40 de tone. Astfel, cu aproape un milioniu și jumătate până ce Michelangelo avea să sculpteze capodopere în marmură de Carrara, în albul acesteia apărură chipurile de daci care își apărau țara...

9.VIII. Siena

Duminică. Pe vechi, Sf. Pantelimon. Numele tatălui Zinoviei, al socrului meu. Inițial, cu gând de a merge la biserica ortodoxă. Însă, așa cum Domnul Dumnezeu e unul pentru toți, intrăm în două biserici catolice: „Sf. Petronela”, unde Zinovia aprinde o lumânare, apoi „Sf. Apostol Andrei”, aceasta cu fresce din 1400. Sigur, supuse trecerii și „corecțiilor” timpului, dar impresionante prin simplitatea și aspectul lor de adâncă vechime.

De unde coborâm spre Piazza del Campo. Multe grupuri de turiști. Ghizi, în mâini cu diverse fanioane, „sceptre” – o ramură de laur, o eșarfă, o umbrelă închisă, un pliant, un chipiu fluturat... Turiștii, în mâini, cu hărți, vademecumuri, pliante, mai mari, mai mici, iphone-uri, telefoane „inteligente”, conectate la internet, tablete deschise... – poți consulta hărțile-schemele de pe ele, formându-ți/ urmându-ți itinerarul.

Apoi, misiunea ta de interesat care ia note, scrie un jurnal de călătorie, la vizitele pe care le face în muzee este înlesnită cu mult de – spuneam – aparatul de fotografiat, dar și de materialele informative-ilustrațive pe care instituțiile respective ți le pun la dispoziție „gratis”. Iau aici „gratis” între ghilimele, gândindu-mă că, odată ce biletul de intrare costă de la 5 la 50 de euro (acesta, la Vatican), ce i-i unui muzeu să tipărească micile pliante, prospecte, fișe, cartonașe cu informații, care ar costa, unul, 5-10 cenți? Și la complexul turistic Catedrala-Museo dell’Opera pliantele sunt la discre-

ție, în câteva limbi de circulație mondială. Acest mic album se intitulează „La Divina Bellezza” (Divina Frumusețe), cu specificarea: „O experiență vizuală: călătorie în timp, istorie, frumusețe, mit, în emoții”. Bine gândit, nu?

10.VIII. Siena

Mă simt îndatorat să spun unele lucruri despre excepționalele, minunatele biblioteci ale familiei Lotti, una din Siena, cealaltă din Bagna di Gavorrano, pe aceasta consultând-o în săptămâna cât am fost la mare. Sunt adevărate comori, adunate/ ctitorite într-un tot bibliografic în special de tatăl lui Enzo, bunicul lui Alessandro, căruia i-a moștenit și apartamentul de-a dreptul luxos. Bunicul a fost un inspector în învățământul public toscan, apreciat, căutat, invitat și în alte regiuni de-a activa. (De altfel, când s-au întors de la Roma, acest apartament nepoții l-au renovat în doi, iar după ce a văzut ce meșter iscusit e Alessandro, Dumitra a început să-l dezmierde cu apelativul: Manole.)

Bibliotecile, vaste și variate, au cărți rare, unele editate încă în secolele XVII-XVIII. Ce ediții! În aceste biblioteci am stat aplecat peste istoria etruscilor, peste cea a italilor și romanilor. (Da, cu secole în urmă, italii și romanii erau entități diferite, luptând sângeros între ele. În *Istoria Italiei* găsesc reproducă imaginea unui basorelief excepțional ca... discordie în plămada istoriei națiunii italiene de azi, unitare: taurul italic pur și simplu sfășie cu coarnele lupoaica romană! Taurul era un simbol al triburilor din sudul peninsulei.)

În generoasele biblioteci mi-au fost de eficient folos enciclopedii, volume de istorie, hărți, vademecumuri referitoare la monumentele etrusce, elene, latine de pe întreg teritoriul apenin etc. (După mine, un jurnal de călătorie înseamnă să te documentezi pe măsură chiar pentru nemăsuratele lucruri pe care le poți întâlni, vedea, contempla, admira, multe dintre care bineînțeles că ți le poate înfățișa Italia.)

Și iar nu se poate fără constatarea că, precum în cazul românismului, fracționarea/ divizarea/ separarea feudală se resimte, peste secole, în Italia contemporană, cu o intensitate mai mare sau mai mică. Locuitorii unor orașe vecine care, pe timpuri, au fost state, nu totdeauna se arată (af)abili unii cu ceilalți, dialectele regionale fiind încă destul de pronunțate. (Poate părea ciudat, însă am întâlnit români din Siena care persiflau felul de a vorbi, localist-italienește, al rudelor lor stabilite în Bologna sau Napoli.) Ba chiar și italienii din sudul, centrul sau

nordul țării se deosebesc între ei ca temperament, ca înfățișare. Dar, unii, și ca opțiuni politice, bineînțeles, dacă te gândești la orgoliile de autonomizare, se-parare a nordului, ce se consideră mai avansat, mai eficient sub aspect social-economic.

În această climă meridională cu aspecte subtropicale, laurul e la el acasă, în grădina lui mereu verde, și pretutindeni. Însă italienii nu folosesc dafinul în bucate.

Pe de altă parte, te gândești ce simplu era să încoronezi un poet cu laurii mereu la îndemână, cât îți pofteste inima și țin frunțile.

Și încă nițică artă culinară: în Italia, din pătrunjel se folosesc doar rădăcinile, nu și frunzele, ca la noi.

11.VIII. Siena

Itinerarul de azi: Museo dell’ Opera și Santa Maria di Scala.

Importanța de căpetenie a Museului d’Opera vine, înainte de toate, de la lucrările unor mari artiști ai Renașterii: Donatello, de la care a pornit portretul realist individualizat în sculptură, când nu este căutat în mod special, ca în antichitate, frumosul, ci apar și trăsăturile din ceea ce, mai spre epoca noastră, a fost numită estetica urâtului; Nicola și Giovanni Pisano (dubletul numelui lor se află pe harta cerească: îl poartă un asteroid); Giovanni Pisano – sculptor și arhitect, unul din principalii maestri ai sculpturii gotice în întreg contextul european, contribuind în mod determinant la afirmarea unui limbaj figurativ autohton, „italian”; Jacopo della Quercia, sculptor cu lucrări ce se află și la Florența, Berlin, Washington...

Vizita muzeului începe de sus, din cerurile turnului de peste 40 de metri înălțime, de unde admiri panorama Sienei, apoi coborând de la etaj la etaj, din sală în sală, până în demisolul în care sunt conservare statuile de pe fațada Domului, adăpostite aici, în locul lor fiind expuse copii fidele.

Panorama pan-urbană ce se deschide din turn face să te gândești că, poate, Siena este orașul care îi permite imaginației tale să se transfere cel mai ușor în atmosferă de Ev Mediu, dat fiind că aici multe par nemodificate în timp. Iar pentru a vă imagina cum arată, sub aspect cromatic, panorama urbană, amintiți-vă de ceea ce, în tehnica picturală, se numește vopseaua *siena naturală* (argilă arsă; în original: *tera di Siena bruciata*), în nuanțele ei, cea mai răspândită înclinând spre maro. Aceasta este impresia generală pe care ți-o oferă vechimea coloristică a clădirilor, zidurilor, turnurilor orașului-cetate. Ca să nuanțăm imaginea, ea este așa cum spun chiar italienii: un *marrone chiaro* (un maro-deschis), într-o combinație armonioasă cu acoperișurile de țiglă (toate).

Iar la coborârea din turn poți contempla din nou picturile ecleziastice antologice. Astfel că și valoarea îți cere cucernicie, sinonimă cu profundul respect. E suficient să menționezi că aici se află și pânze de Ducio di Buoninsegna (sec. XIII-XIV), considerat cel mai mare pictor sienez din toate timpurile, de care se ține cont în evaluarea artei europene.

În muzeu a fost „retras” și vitraliul realizat de Duccio pentru Domul din Siena: în noul spațiu i se asigură, în bună formă, transgresarea secolelor. Printre operele în fața cărora vizitatorul se reține în mod special sunt cele ale lui Pietro Lorenzetti, unele dintre care („Ultima cină”, spre exemplu) le-am admirat și la Assisi. În Museo dell’Opera se află tripticul „La Natività della Vergine”, ultima lucrare documentată a autorului. Se mai știe că pânza a fost plătită cu 130 de florini aur.

Una din sălile muzeului se numește „Fecioara cu ochii mari” („Maddona degli occhi grossi”), titlu sugerat de o celebră pânză, atribuită unui pictor anonim (prima jumătate a sec. XIII), zis Maestro di Tressa. În 1260, autoritățile orașului au venit să se roage în fața acestui tablou, înainte de lupta de la Montaperti, în care ghibelinii sienezi pur și simplu i-au zdrobit pe guelfii florentini. Rivalitatea economică a celor două orașe-state devenise una acut-politică, ducând la războiul sângeros fratricid. Ecoul dezastrului vibrează și în „Infernul” lui Dante, și el participant la luptă de

Din nou la Siena

partea florentinilor. Pe când, ghidat de Vergiliu, Dante cutreieră infernul, din întâmplare lovește cu piciorul în una din țestele ce se dovedește a fi a unui guelf florentin, acesta întrebând, în disperare: „Se tu non vieni a crescere la vendetta di Montaperti perché mi moleste?”. (Trad. George Coșbuc: „Dacă nu vii/ sporire pentru Monte-Apert a-mi face/ acestui chin, de ce mă mai sfâșii?”)

La conflict a participat și o cavalerie germană, zdrobită și ea, nenorocită, deznodământ care pe mine însă mă duce la un catren pașnic de Mandelștam: „*Iar eu voi cânta al vremilor vin –/ Izvorul romanei limbi-melodii –/ Și din arianul leagăn senin/ Slav, teuton în cu flori sinilii!*”

Pe locul crâncenei lupte a fost înălțată o piramidă comemorativă. Sunt organizate festivități aniversare legate de tragicul eveniment. Întruniri de conciliere și pace bună peste veacuri. Numai că, din câte am simțit eu din discuție cu rudele, Siena nu e predispusă să renunțe la momentele ei de glorie de altădată, discrete efuziuni de mândrie, demonstrate Florenței, celei îngenuncheate la Montaperti, dar care azi e unul din importantele orașe italiene, cu o populație de circa 400 de mii de locuitori, față de cele 52 de mii ale Sienei. Stră-strănepoții celor care au construit și și-au apărât orașele-state au și astăzi un spirit mai autonom, mai delimitat, un pronunțat caracter de independență în contextul independenței întregii Italii. E ceva, poate, greu de înțeles, însă, în pofida gradului de neînțelegere, nu poți să nu ții cont de acest status quo trans-secular, ca și transcendental.

Prin urmare, contemplarea unei picturi, în cazul nostru a „Fecioarei cu ochi mari”, nu e doar act pur estetic, ci și istorie, luptă, împăcare, demnitate... Pentru că destinul Italiei este înglobat și în comorile ei artistice, precum aveam a ne convinge, pășind pragul de sub boltirile înalte ale unui alt spațiu unicat, acaparant, afectiv, dar și instructiv, Santa Maria di Scala, imens complex muzeal, inițial – unul dintre cele mai vechi și mai mari spitale din Europa, fiind și ceea ce latinii numeau xenodochium, ce oferea ospitalitate gratuită pelerinilor și străinilor nevoiași. Aici își găseau adăpost și copiii abandonați.

Imensă și labirintică, având săli uriașe, cu fresce, unele din care s-au păstrat doar fragmentar (spitalul a funcționat până în anul 1995, după care s-a declanșat o mare acțiune de salvare și conservare a sa); în alte spații ale edificiului ai putea circula călare sau cu motoreta, dar și cu mașina (sub fostul spital există adevărate străzi, în care aveau accesul atelajele cu încărcături, ce intrau din exterior, din urbe). E un cosmos terestru, să zic, de 350 000 de metri pătrați, în care se perindă variante, variații de mărturii istorice și artistice care pot

fi „citite” ca un rezumat al existenței Sienei pe durata unui mileniu.

Împreună cu Catedrala și Palatul Public, Santa Maria di Scala formează trioul celor mai importante instituții arhitectural-patrimoniale ale Sienei. După Muzeul Vaticanului, acesta a fost cel mai imens (cosmic!) spațiu vizitat de noi, unde registrul emotiv și-a pulsat mereu variațiunile de scală, pe care, de cum mijesc ochii, le pot reciti în memorie. Pretutindeni (chiar așa, deloc exagerat: pretutindeni, pentru că, în Italia, peste tot sunt locuri, spații cu distinctă amprentă istorică, monumente), nenumărați vânzători stradali care propun suporturi speciale (*Selfie stick*, mai zis și „Bagheta lui Narcis”, ușor de înțeles de ce), la capătul cărora se plasează iphone-ul conectat la un fir cu declanșator, pentru ca lumea de pe lume, fiecare turist, să-și facă oricâte auto-fotografii dorește. Bineînțeles, monumentele, arhitectura de epocă servindu-i de fundal. Dacă ar fi să-ți faci un portret-două, ai ruga pe cineva dintre trecători, dintre turiști ca și tine – nu e chiar atât de periculos, pentru ca să crezi că cineva, prefăcându-se că potrivește coordonate, o ia la fugă cu telefonul tău celular. Nu, nu e prea mare riscul. Însă e tot mai la îndemână să întinzi brațul cu unealta fotografică la capăt și, de câte ori dorești, pe orice fundal dorești-potrivești, îți poți trage serii de selfie-uri. Cu toate că mie unuia mi se pare cam toxic să te întorci acasă dintr-o călătorie cu zeci, poate chiar sute de autoportrete, realizate cu ajutorul „Baghetei lui Narcis”.

Pe unele stadioane din lume „Baghetele lui Narcis” sunt interzise. Pentru că ar putea servi ca unelte de agresiune în ciocnirile microbiștilor. Iar Galeria Tretyakov motivează altfel necesitatea interzicerii baghetelor: „Persoanele care își fac selfie se întorc cu spatele la tablouri și sculpturi. Luând în considerație că în galeriile noastre e foarte mult public vizitator, astfel de mișcări duc inevitabil la ciocniri și urmări neplăcute. Vizitatorii încep să se înghesuie, unii să dea îndărăt, putând atinge cu umărul sau cotul exponatele. Concomitent, cei care își fac selfie îi împiedică pe alții să vadă în calm exponatele, fac gălăgie, deoarece sunt dispuși pentru un alt mod de petrecere a timpului”.

O, dar ce înghesuială era în unele spații din Muzeul Vaticanului!...

Aici, sub bolțile din care ne veghează Dumnezeu cu ochii pe care i-a deschis Michelangelo, să luăm aminte și faptul că, în tentativa de a-și face selfie, unele persoane nu sunt suficient de atente la ceea ce se întâmplă în jur, accidentându-se, uneori, din păcate, letal.

VIAȚA LITERARĂ

ANIVERSAREA UNIRII
BASARABIEI CU ROMÂNIA LA USM

Pe data de 27 martie 2017, în Sala cu cămin, a avut loc un moment de rememorare și comemorare a Zilei Unirii Basarabiei cu România, moderat de Arcadie Suceveanu, Președinte al USM.

Moderatorul a reiterat că sărbătorim un eveniment foarte important în destinul Basarabiei, care a făcut, după o expresie a lui Iorga, „țara dreptelor hotare”. Cu această ocazie, a fost lansat și un volum de documente, consacrat Congresului al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (14-15 octombrie 1965), alcătuit de Vasile Bahnaru și Gheorghe Cojocar.

Ion Ciocanu a amintit de un alt congres, cel al învățătorilor din 1917. Paul Gorea își amintea că la cuvintele de salut „Bună ziua, frați români”, unii au tăcut, iar alții au răspuns că nu sunt români. S-a implicat apoi Alexei Mateevici, încercând să aplaneze situația. Probabil că acesta a fost unul dintre motivele că poetul și-a intitulat celebra poezie *Limba noastră* (nu română).

Eugenia Bulat a rememorat prima vizită făcută în România imediat după evenimentele din decembrie 1989. A găsit o Românie cufundată la propriu în întuneric. Tot atunci a văzut pentru prima dată monumentul lui Eminescu luminat puternic. Această lumină a simbolizat de atunci adevărata imagine a României.

Iulian Gramațchi, reprezentant al generației tinere care pledează cauza Unirii, consideră că, în prezent, asistăm la o situație paradoxală: pe de o parte, actul Unirii din 1918 nu a fost anulat, pe de alta, a rămas în vigoare un act juridic nul: Pactul Molotov-Ribbentrop. Referentul a subliniat că este principial de a depăși fenomenul autocenzurii cultivat în perioada sovietică în ceea ce privește problema identitară românească, legată direct de cea a Unirii. Michael Babele a pus în discuție unele fapte controversate cu privire la înfăp-

tuirea Unirii în 1918. Vorbitorul crede că ar fi fost mai bine dacă era pus în aplicare un plan al mareșalului Averescu din 1921, în conformitate cu care Basarabia ar fi trebuit răscumpărată. Sunt dovezi precum că guvernul condus de Lenin era dispus să negocieze o astfel de rezolvare a problemei basarabene; Averescu ar fi avut o discuție prealabilă. Se știe că Tratatul de la Paris, care recunoștea Unirea Basarabiei cu România, nu a fost ratificat de toate țările semnatare.

Renata Verejanu a spus, în replică la adresa tinerilor unioniști, că, într-adevăr, la 1990 nu s-a putut înfăptui Unirea cu Țara, dar luptătorii pentru independență, între care s-au aflat și scriitori, au contribuit la destrămarea URSS. Vorbitoarea și-a exprimat regretul că, actualmente, scriitorii nu se implică în politică.

Vasile Bahnaru, comentând pe marginea setulului de documente ale Congresului al III-lea al Scriitorilor, a fost de părere că forul și-a ținut lucrările într-un moment nepotrivit. Este vorba de perioada de răcire a relațiilor dintre România și URSS. Vorbitorul a fost de părere că România reușise să discute cu autoritățile sovietice mai multe probleme spinoase, inclusiv cea legată de Basarabia. Pe de altă parte, scriitorii nu s-au declarat niciodată antisovietici și au tratat toate problemele în cadrul sistemului respectiv. Cu toate acestea, reacția autorităților comuniste de la Chișinău, la lucrările Congresului al III-lea al Scriitorilor, a fost una nejustificat de dură (Ion Druță a trebuit să plece la Moscova, Mihai Cimpoi a rămas imediat fără serviciu etc.).

Gheorghe Cojocar a spus că, spre mijlocul anilor 1960, limba română literară fusese omogenizată, încercările de transnistrizare a limbii respinse, așa încât singura problemă stringentă nerezolvată rămânea a

fi cea a alfabetului latin, tocmai ea fiind formulată în cadrul congresului amintit. *Mihai Cimpoi* a relevat, la rândul său, importanța publicării acestor documente pentru societate și cultură, în particular. În acest sens, a adus drept sprijin dexteritatea cu care Eminescu utilizeza documentele epocii în publicistica sa.

Vladimir Beșleagă a specificat că este foarte important a menține vie ideea Unirii. Prozatorul nu este de acord cu Lucian Boia care consideră că cele două Uniri au fost posibile doar datorită unor circumstanțe. Vorbitorul a amintit că un congres al scriitorilor nu se organizase din 1959 și că cel din 1965 a fost primul ținut preponderent în limba română. În prim-plan a fost readusă și figura lui Anatol Corobceanu, sub auspiciile căruia se desfășuraseră lucrările congresului.

Istoricul Ion Țurcanu a precizat că bătălia pentru limbă s-a purtat încă de la 1941, când Nicolai Costenco, N.N. Moroșanu, Mihail Curicheru, Panait Antohi, Gherman Pânteă ș.a. au luptat împotriva unor detractori de tristă faimă, precum Zelenciuc, Borșci, Ceban ș.a. Domnia Sa ne-a informat că a publicat o culegere de documente legate de Sfatul Țării, iar studiul introductiv se va transforma într-o cercetare monografică. În contextul evenimentelor și pozițiilor pro-Unire de dată recentă, istoricul a reliefat faptul că Unirea trebuie pregătită prin implicarea factorilor decizionali. Este o iluzie că Unirea se va produce spontan: documentele demonstrează că și cea din 1918 a fost pregătită minuțios, în condiții extrem de dificile atât pentru Basarabia, cât și pentru România (jumătate din teritoriul țării fiind ocupat de Tripla Alianță). Pe marginea evenimentului produs au mai luat cuvântul Nicolae Popa, Lidia Hlib, Vlad Zbârciog ș.a.

Gr. CHIPER

POEZIE

de BORIS SCHIȚCO

APROAPE TOMNATICĂ

DRAGOSTE	sărutând coaja aceea de pâine uscată... Ce dragoste mare și nealinată.	Și fluieră și mă înfioară, Și numai de tine-mi vorbesc...
NUMAI DE TINE...	Am vrut să te uit ca pe-o toamnă, Dar inima nu m-a lăsat, Frumoasă și gingașă Doamnă, Codreancă cu părul bogat...	APROAPE TOMNATICĂ
	Am vrut să te uit ca pe-o ceață, Când soarele-n jur o destramă, Dar sufletul dornic de viață Numai pe tine te cheamă.	Vine toamna pe cărări de dor, Vine toamna pe cărări de aur Și-n vârtejul trist al frunzelor Joacă raze de adineauri.
	Am vrut să te uit ca pe-o gară, Dar trenurile toate opresc	Dealul-i plin de struguri și de nuci Și se coc cartofii în jărat,ic, Zilele-s ca niște boabe dulci Sub un soare moale și tomonic.
		Visător, mahnit și plin de taină, Trec prin câmpuri s-o găsesc pe ea – Frunza nucului îmi este haină, Iarba deasă – încălțarea mea.

VOX CLAMANTIS

de GRIGORE CHIPER

LINGUA FRANCA

S-a făcut mult caz, dar și haz pe seama discursului ținut în limba engleză de către Ministrul Muncii al României Olguța Vasilescu în Parlamentul European. Amploarea discuțiilor i-a împărțit pe polemisti în două tabere: cei pentru care comunicarea este un simplu instrument, nimic mai mult, și cei pentru care limba reprezintă un nivel de elevație. Unii au descoperit astfel un alt speech al dnei ministru ținut într-o franceză vorbită la un nivel asemănător cu engleza și l-au reactualizat pe rețelele de socializare. Până și Primul Ministru, dl Sorin Grindeanu, a luat atitudine afirmând că Domnia Sa ar fi ales să vorbească în română, întrucât orice discurs se traduce în forul european dintr-o limbă în alta.

Aceste discuții m-au determinat să-mi îndrept privirea acasă și să constat câteva lucruri în legătură cu nivelul de cunoaștere a limbilor străine de către conaționali.

Pe de o parte, se observă că cetățenii din RM au probleme, uneori serioase, în a se exprima într-o limbă de circulație europeană. Am privit relativ recent un documentar britanic despre unii producători de bere din Lituania și despre localuri în care berea lor autohtonă se consumă. Am remarcat că echipa de la BBC nu întâmpina nicio dificultate de comunicare în engleză cu oamenii, în special cu persoanele cu vârstă de până la 40-45 de ani, cu care se întâlnea absolut întâmplător și cu care conversa. Este mai greu de imaginat o atare scenă la Chișinău sau în oricare altă localitate de la noi. La capitolul cunoașterea limbii străine RM are un handicap. Deseori oamenii trăiesc un cerc vicios: faptul că nu cunoști bine limba străină îți limitează contactele, iar contactele limitate conduc la o degradare a cunoștințelor de limbă străină deja acumulate.

Problema se complică și datorită faptului că RM este un stat postsovietic, în care limba și influența rusă au o pondere mare. Cetățenii statului mai au nevoie de limba rusă: pentru a se apăra mai bine de provocările sosite de la Moscova (unii) sau pentru a se integra în lumea slavă (alții).

Pe de altă parte, moldovenii care părăsesc RM și se stabilesc în Europa învață limba de stat a țării alese

drept țintă. Nu este posibil să trăiești în Germania sau Italia și să nu cunoști limba de stat, nu este posibil ca, necunoscând limba, să speri la o slujbă plătită decent, comparabil cu câștigurile băștinașilor/ cunoscătorilor buni ai limbii din țara respectivă.

Legând lucrurile, se poate susține că situația nu este desperată mai ales în ceea ce îi privește pe tineri. Aceștia au posibilitate de a studia satisfăcător o limbă modernă, în ciuda faptului că școala, cu deosebire cea din mediul rural, se confruntă cu numeroase probleme.

Se cunoaște că populația din țările europene mici (iar statele scandinave constituie un exemplu în acest sens) cunoaște excelent limba engleză. În Finlanda, un elev nu poate absolvi gimnaziul dacă nu vorbește fluent limba engleză. Țările Baltice s-au orientat repede spre modelul scandinav.

În contextul globalizării iminente a lumii, limba engleză a devenit lingua franca a timpului nostru. Ca oricare limbă are suficiente capcane care îngreunează însușirea rapidă, chiar dacă la început creează iluzia, datorită unor trăsături simplificate ale gramaticii, că este simplă, foarte accesibilă. Deocamdată nici programele de traducere automată nu sunt suficient de avansate. Cine a tradus prin Google Translate știe că de cele mai multe ori traducerile sunt la limita ilizibilității semantice. Nici alte gadget-uri nu sunt în măsură să ne facă să renunțăm la necesitatea de a învăța o limbă străină. Așadar importanța de a învăța și de a vorbi o limbă străină, prioritar engleza, rămâne la fel de actuală, uneori de-a dreptul vitală.

De limba engleză este nevoie imperioasă pentru a înlocui încetul cu încetul o altă lingua franca – cea a imperiului sovietic. Concepția de a preda în școli mai multe limbi pe poziția de primă limbă ar trebui revizuită. Ar fi indicat ca în toate școlile de stat engleza să fie predată ca primă limbă, urmată de franceză, germană, spaniolă, italiană etc. Nu este un moft, ci un imperativ menit să-i ajute pe oameni să supraviețuiască mai ușor într-un stat mic și sărac, amenințat de dezorientarea internă și instabilitatea externă. Fie că ai făcut în școală franceza sau oricare altă limbă, până la urmă tot apare necesitatea de a vorbi (și) engleza.

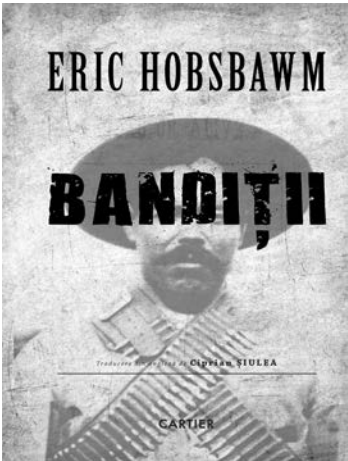
NOI APARIȚII

EDITURA CARTIER

MIRCEA STREINUL
DRAMA CASEI TIMOTEU
(ROMAN)

„Drama Casei Timoteu debutează cu o construcție mai riguroasă a frazelor și cu o viziune mai obiectivă. Nae Antonescu, primul dintre istoricii literari care a adus în discuție opera lui Mircea Streinul după 1989, vorbește, pe bună dreptate, totuși, de o rigoare epică, de o atmosferă fatalistă, de o propensiune înspre semnificații tragice caracteristice începutului. De altfel, Nae Antonescu crede că aceasta este capodopera lui Mircea Streinul, afirmație la care subscriem întru totul.” (Mircea A. DIACONU)

ERIC HOBSBAWM
BANDIȚII
TRADUCERE DIN ENGLEZĂ
DE CIPRIAN ȘIULEA

„Pe munte și în pădure, bandele de bărbați violenți și înarmați, aflate în afara controlului legii și autorității (de regulă, femeile sunt rare), își impun voința asupra victimelor prin șantaj, jaf sau alte modalități. Prin asta, banditismul contestă simultan ordinea economică, socială și politică, contestându-i pe cei care dețin sau revendică puterea, legea și controlul resurselor. Aceasta este semnificația istorică a banditismului în societățile cu stat și clivaje de clasă. „Banditismul social” care constituie subiectul acestei cărți este un aspect al acestei contestări.” (Eric HOBSBAWM)

ANATOL GUGEL LA 95 DE ANI

ANATOL GUGEL
O REVEDERE CU SINE ÎNSUȘI LA O SUTĂ DE ANI
CHIȘINĂU, 2017

„Mulți mă întreabă care-i rețeta longevității, a celei poetice îndeosebi. Ei bine, ca unul care în decursul unui secol atât de complicat a trecut prin ciur și dărmon, pot să afirm fără șovăială că longevitatea rezidă în facultățile propriului EU. Adevărul e că longevitatea depinde în primul rând de tine însuși – dacă ți-ai păstrat în pofida celor mai perfide intemperii, nealterat și nemânjit, sufletul. Prezenta carte vorbește tocmai despre asta.”

Anatol GUGEL

ÎN CHILIA AUTORULUI

de NICHITA DANILOV

ESEU

Atomii și conștiință? Posedă adică atomul conștiință? Este capabil el să perceapă propria sa existență? În univers legile sunt clare. Totul pare programat dinainte. Nu numai omul, materia sensibilă, ci și toată creația. Și însuși Demiurgul ce este altceva decât produsul propriului său eu, creator de lumi și de ființe?

Nu putem vedea decât ceea ce ne permite codul nostru genetic. Nimic mai mult. Lumea simțurilor noastre este limitată.

Urechea aude doar o parte din sunete. Mirosul nostru nu distinge decât anumite nuanțe. Suntem zidiți în noi înșine și avem fiecare câte o porțiune de realitate pe care o putem privi printre gratii. Lumea de dincolo de noi este percepută și analizată după criterii preexistente.

Unii ciberneticieni privesc cu un ochi rece actul creator, în care nu văd nimic miraculos. Ei susțin că totul este calculat de mașina socială, care are drept produs societatea și conștiința umană. Această mașină este, la rândul ei, rezultatul unui cumul de generații și destine, iar conștiința un rezultat al lor. Dinainte au fost programați și Shakespeare și Dante și toată opera lor.

Ideea unui savant care spune că, dacă timp de un milion de ani, un milion de maimuțe ar bate la mașina de scris, zi și noapte, fără întrerupere, prin hazard există posibilitatea să rescrie, rând cu rând, literă cu literă. *Hamlet*-ul shakespearian, nu pare să fie doar o simplă butadă. E o combinație posibilă.

Trebuie să ținem însă cont și de teoria evoluționistă, care ne spune că dacă un milion de maimuțe ar lucra un milion de ani la o mașină de scris, ceea ce pentru timpul nostru biologic nu e nici mult, dar nici puțin, o parte din ele, prin selecție repetată, după *n* și *n* generații, s-ar transforma din maimuțe în ființe raționale.

Teoria savantului demonstrează, printre altele, și superioritatea speciei umane: maimuțelor le-ar trebui un milion de ani, pe când *Hamlet* a fost scrisă de un singur om și într-un interval de timp scurt, infim față de timpul cosmic.

Da, vor spune savanții, așa este. Nu trebuie însă să uitați că opera, chiar dacă a fost scrisă de un singur individ și într-un interval de timp infim, ea este un produs social, rezultatul unor secole întregi de istorie. Shakespeare a fost doar un simplu

instrument, opera sa fiind prefigurată în empiriu, în spațiul de deasupra sa.

Și atunci care a fost rolul său, de simplu receptor?

Să lăsăm hazardului aceste întrebări și să coborâm la creație. Ce este poezia? Ce este imaginea poetică? Cum ajunge să perceapă poetul acea lume de imagini care plutește undeva departe de el?

Să luăm un exemplu. Să ne închipuim că avem în mijlocul unui câmp nesfârșit o mașină de scris. Pe clapele acestei mașini am presărat grăunțe. Păsările vin din toate cele patru colțuri ale lumii și se înfruptă din ele. Fiecare pasăre, ciugulind un grăunte, apasă și clapa care desemnează o literă: a sau b sau c. Păsările ciugulesc de pe clape un milion, două milioane, un număr infinit de ani; ce cântec oare ar putea naște ciocurile lor mici și flămânde care, cu fiecare bob de grâu, scriu și o literă pe o filă de carte?

Ar fi acest poem mai minunat decât în revărsatul de zori un cântec de pasăre?

Dacă poezia se naște spontan, ce nevoie avem de atâtea teorii și calcule?

Poezia merge mai departe decât matematica! Ea e mai complexă decât orice

teoremă. Desigur că gândul nostru e pueril și imaginația poetului nu e departe de imaginația copilului care stă la fereastră și visează cu ochii deschiși la o lume pe care simțurile sale n-au cunoscut-o încă. Dacă suntem într-adevăr programați, după care program visează copilul? Ce reminiscențe băntuie prin visurile sale? Care e lumea pe care a pierdut-o prin naștere? Există oare o lume dincolo de noi, din care venim și în care ne întoarcem?

Și ce este oare altceva sufletul decât o colivie goală prin care pătrunde duhul creațiunii? E nevoie ca această cușcă să adăpostească și o mașină de scris?

Între ceea ce există și ceea ce nu va exista nicidecum, sufletul se află la răscruce de drumuri: cerurile s-au închis și neantul îl respinge. Căci ceea ce animă trupul se află dincolo de materia vieții.

S-ar putea ca o parte din rămășițele noastre nepământești – există și acestea – să fi rămas *dincolo*: nu venim cu totul aici, după cum nu venim nici pe totdeauna. O parte din materia noastră sensibilă a rămas dincolo, în neființă, în non existență: mulți dintre noi au acolo mai multă substanță, alții mai puțină; cu toții însă posedăm un anumit procent din ceea ce suntem cu adevărat noi înșine, din ceea ce am fost înainte de a fi.

Acea materie sensibilă și inexistentă ne vorbește prin somn, ne trimite semne, ne cheamă spre ea, ne atrage cu forța unui vârtej. Chemările sunt când mai slabe, când mai puternice. Când mai calme, când mai acute, și cu cât devin mai neliniștitoare, mai greu de respins, cu atât cuvintele noastre sunt mai adânci.

Cu alte cuvinte, cu cât am lăsat dincolo mai mult din noi, cu atât cunoașterea noastră e mai profundă.

Poezia nu ne salvează de tentația neantului, ea însă este singura limbă pe care o vorbește sufletul.

Și sufletul vorbește în limba română, și la Iași, și la București, dar mai ales la Chișinău.

POEME*

DE NICHITA DANILOV

ORĂ

I
Mâna mea mi-o întind peste lucruri,
cu degetele mele închid pleoapele
fiecărui lucru bolnav.
Mă înalț din întuneric și în propriile
mele adâncimi pier!

„Sunt cel care sunt!”
Pașii mei nu lasă urme pe drum,
nici o oglindă nu păstrează
imaginea mea!

II
„Sunt cel care sunt!”

III

Seara mă simt ca un cer
iluminat de tristețe,
noaptea mă las dus de valuri
spre mine ca spre
un ultim țarm.
Nu intru pe nici o ușă,
în nici o casă nu vin,

în nici un suflet nu mă cobor.
Nicăieri nu mă aflu,
nici înlăuntrul meu
nu mă regăsesc.

IV
Sunt tristețea cea mai vastă,
cel mai dureros extaz.
Bucuria ce crește din mine
nu va ajunge niciodată la cer.
Cu disperare mă revărs,
țâșnesc din sinea mea
spre lucrurile îngrozite din jur,
dar pretutindeni sunt Eu!

V
De sete norii crapă pe cer!

VI
Închid ochii și în fața ta
tot mai gol mă trezesc.
Ia și du-mă din tine afară,
în plin vânt!

ALT SECOL

Îngerul meu tămăduitor
n-are aură, nici aripi.
Îmi pune degetul pe rană și-mi spune:
„Exiști, Danilov, exiști?”
„Exist, exist, îi răspund.
De mai bine de un sfert de secol

nu fac decât să exist.”

„Atunci fii mai sigur de tine
și există cu adevărat!”
„Exist, exist”, îi răspund.

„La vârsta ta, eu eram altfel, îmi spune.
Tu parcă n-ai sânge în vene,
n-ai viață, n-ai demon.”
„Exist, exist, îi răspund.
De mai bine de un sfert de secol
mă străduiesc să exist.”

„Atunci caută-ți cealaltă jumătate a ta
și există cu adevărat!”
„Cealaltă jumătate a mea
a rămas dincolo. Dincolo, îi răspund.
Du-mă în alt timp, în alt secol...”

DOAR AURA

Erau doisprezece. Mâncau un bob de grâu,
din cel de-al treisprezecelea strălucea doar

aura.

Bobul de grâu îl împărțeau în
douăsprezece părți. Beau un strop de vin.
Asta le era hrana și băutura.
Acum stau aplecați peste bobul de grâu
și-l împart în părți egale. Din cel de-al
treisprezecelea strălucește doar aura...

Le luminează ochii întunecați,

buzele palide, fețele trase. Ei beau sângele lui
și mănâncă trupul lui. Zi de zi, bob cu bob.
Picătură cu picătură: din el a mai rămas
doar aura.

PEISAJ NOCTURN

Mâna uitată în ochii Poetului
pictează un peisaj de grâu și maci.
Crini negri ca niște candelă-aprinse
fumegă în mijlocul lanului: Taci,
taci, suflete, taci!

...Un inger cu ochelari fumurii
își va opri limuzina în grâu.
Manechinele vor părăsi Orașul
și vor veni să se scalde seara în Râu.
Umerii lor dezgoliți, picioarele lor albastre
vor alerga peste pajiști întinse și munți...

Peștii vor pluti pe străzi,
se vor zbate în uși...

...O candelă de aur se ridică deasupra Orașului.
Stau culcat în mijlocul lanului de grâu,
cu o carte deschisă pe piept.
Fiecare spic e o lumânare aprinsă de vânt.
Îmi privesc tăcut mâinile
și mă întreb: Am fost, mai sunt?

* Aceste și alte texte vor fi prezentate de autor
la Primăvara Europeană a Poețiilor, ediția 2017.